

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Eva Jenčková
Slávka Gécová

Rozvoj pohybových a rytmických schopností tancom a hudbou v predprimárnom a primárnom vzdelávaní

Publikácia bola vydaná a financovaná z prostriedkov ESF
v rámci národného projektu Profesijný a kariérový rast
pedagogických zamestnancov.
ITMS kód projektu 26120130002
ITMS kód projektu 26140230002

2014

**Rozvoj pohybových a rytmických schopností
tancom a hudbou
v predprimárnom a primárnom vzdelávaní**

**Eva Jenčková
Slávka Gécová**

Bratislava 2014

OBSAH

ÚVOD	3
1 TÓNY JARI	4
1.1 Detské hudobné činnosti	5
1.2 Hudobné dielo ako zdroj zážitkov, hudobných činností a poznatkov	5
1.3 Progresívna metóda práce s hudobným dielom	6
1.4 Metodické príklady hudobných činností	8
2 O POČASÍ S HUDBOU A POHYBOM	22
2.1 Ozvučné predmety v hudobnej výchove	22
2.2 Hrkálky	23
2.3 Plastové fľaše	23
2.4 Plechové škatuľky	26
2.5 Igelitové vrecká	27
2.6 Papierové hárkky	28
2.7 Luskáčik pákový	28
2.8 Metodické príklady s využitím zvukomaľby ozvučných predmetov a drevených nástrojov	29
3 RYTMY ZIMY	40
3.1 Formatívny vplyv drevených rytmických nástrojov	40
3.2 Charakteristika drevených rytmických nástrojov a ich využitie v škole	41
3.3 Metodické príklady s využitím drevených rytmických nástrojov	46
ZÁVER	58
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV A HUDOBNINY	59

ÚVOD

Učebný zdroj spracovaný k akreditovanému programu kontinuálneho vzdelávania Rozvoj pohybových a rytmických schopností tancom a hudbou v predprimárnom a primárnom vzdelávaní obsahuje jedinečnú metodiku rozvíjania hudobno-pohybových schopností u detí a žiakov. Navrhované postupy hudobno-pohybových aktivít úzko súvisia so štátnym vzdelávacím programom pre predprimárne a primárne vzdelávanie a podporujú celkový rozvoj osobnosti detí a žiakov.

Učebný zdroj je rozčlenený na kapitoly podľa tematiky štyroch ročných období. Ku každému ročnému obdobiu sú pripravené piesne alebo riekanky a podnetné hudobné činnosti spojené s pohybovými alebo tanečnými aktivitami.

Metodika je zameraná na rozvoj hudobnosti u detí netradičným využitím hudobných nástrojov, má tvorivý prístup k využitiu zvukomalebných prvkov, ktoré poznáme z bežného života. Dokáže využiť ozvučenie a rytmizáciu pomocou igelitových vreciek alebo plechovej škatuľky. Rytmus a zvuk mení pomocou rozličných druhov pohybu. Prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc., využila pri hudobno-pohybových aktivitách plastové fľaše, ktorých zvuk sa dá veľa krát variovať a meniť rozličným držaním plastovej fľaše, ako aj rozličnou manipuláciou s ňou. Pre deti a žiakov je takýto prístup nesmierne hravý a zároveň podnetný a tvorivý. Metodika na rozvoj hudobno-pohybových aktivít dokáže u detí povzbudiť prirodzenú spontánnosť a nadšenie z hudobno-pohybovej činnosti.

Osobitné postavenie v hľadaní zvukomalebných podnetov majú hudobné nástroje z dreva. Tento čistý a na dotyk príjemný materiál má v rámci rytmizácie hudobných aktivít mnohostranné využitie. Využívaných je niekoľko druhov drevených nástrojov, ich zvuky sa pri hudobných aktivitách dajú tvorivo obmieňať. V učebnom zdroji sa nachádzajú presné postupy, ako zapojiť drevené hudobné nástroje do jednotlivých hudobno-pohybových aktivít. Aplikácia drevených a netradičných hudobných nástrojov podporuje u detí a žiakov rozvoj koordinácie celého tela a zároveň aj rozvoj jemnej motoriky.

1 TÓNY JARI

Spoločne vstúpime do jedného z najkrajších ročných období, ktoré priam hýri podnetmi na rôznorodé hudobné aktivity. Ak prirovnáme svet hudby k jari, hneď sa nám vynorí pestrá a veselá paleta – paleta nástrojových farieb, živých rytmov i premenlivej dynamiky v početných melódiách, ktorá vyzýva do spevu, počúvania nástrojovej hry alebo do tanečných či súťaživých pohybových hier.

Jarný modul ponúka metodickú inšpiráciu v podobe modelových príkladov s bohatým výberom hádaniek, riekaniek, detských veršov, pesničiek, hier s hudobnými nástrojmi i ozvučnými predmetmi. Obsahuje aj netradičné hudobné hry a hry hudobno-pohybové vhodné na rozvíjanie všetkých elementárnych speváckych, inštrumentálnych a hudobno-pohybových zručností. Deti predškolského i školského veku si môžu jarné hudobné hry zahrať nielen v triede, ale aj na ihrisku alebo počas vychádzky v prírode.

Týmto hudobno-pedagogickým situáciám s tematikou jari predchádza úvodná prednáška o aktuálnom profile súčasnej hudobnej pedagogiky, ktorá preferuje rozvoj hudobných i osobnostných predpokladov detí a formovanie ich vzťahu k hudbe prostredníctvom aktívneho hudobného prejavu vrátane využitia motivačných a poznávacích impulzov z iných druhov umenia. Pre optimálne rozvíjanie detskej hudobnosti platia tri priority, ktoré je potrebné preferovať v nasledujúcom poradí dôležitosti.

Priority optimálneho rozvoja detskej hudobnosti:
--

<i>emocionálne zážitky – hudobné činnosti – hudobné poznatky</i>
--

V hudobnej výchove vyplývajú emocionálne zážitky detí predovšetkým z priameho a účinne motivovaného stretnutia s hudbou. V školských podmienkach ide o komplex hudobných i ďalších múzických činností, ktoré rozvíjajú hudobnosť detí a súčasne iniciujú ich emocionalitu vďaka radosti zo spoločnej či individuálnej hudobnej aktivity. Tretiu prioritu – hudobné poznatky – nemožno chápať ako najmenej dôležitú vzhľadom na poradie priorít rozvoja detskej hudobnosti. Naopak, hudobné poznatky sú základom hudobného myslenia, ktoré je dôležitou podmienkou kvalitatívne vyššej úrovne ďalších hudobných činností detí. Vyvodzovanie hudobných poznatkov z realizovaných hudobných činností a ich pomenovanie je výhradne pedagogická dimenzia, najlepšie s preferovaním metódy riadeného „spoluobjavovania“ hudobných zákonitostí zo strany učiteľa spolu s deťmi.

1.1 DETSKÉ HUDOBNÉ ČINNOSTI

- Hudobné činnosti majú dôležitý formatívny vplyv na detskú hudobnosť. Jej optimálny rast zodpovedá rozvojovej triáde, ktorá podľa profilu súčasnej hudobnej výchovy preferuje už uvedené poradie dôležitosti pedagogického pôsobenia.
- Súčasná hudobná výchova je založená na aktívnom detskom hudobnom prejave, prostredníctvom ktorého je možné formovať vzťah detí k hudbe a rozvíjať ich hudobné i osobnostné predpoklady. To je umožnené súborom hudobných aktivít, ku ktorým patria:
 1. spev,
 2. počúvanie hudobných diel,
 3. inštrumentálna hra,
 4. hudobno-pohybový prejav.
- S ohľadom na uvedené hudobné činnosti detí treba pripomenúť, že v hudobnej výchove môžu byť využívané nielen na interpretáciu drobných hudobných diel, ale aj na ich počúvanie či hudobno-tvorivé stvárnenie.
- Pri využívaní hudobných aktivít v školských podmienkach treba rátať s rozdielnou úrovňou detských hudobných dispozícií. Je teda potrebné tieto individuálne schopnosti zohľadniť a zapájať deti do hudobných situácií diferencovane.
- Vzhľadom na to, že úroveň detských hudobných aktivít rastie postupným zvyšovaním nárokov, je potrebné sa zamerať na ich pestovanie v motivovaných, hudobno-podnetných situáciách.
- Komplex hudobných aktivít slúži predovšetkým na rozvoj detských hudobných schopností a zručností. Zároveň je však pre deti aj dobrou príležitosťou na poznávanie a vedomé overovanie elementárnych hudobných zákonitostí.
- Hudobné činnosti sú tiež dôležitým prostriedkom rozvoja detskej emocionality. Pre deti sú vítanou príležitosťou na spontánne vyjadrenie zážitkov, umožňujú im duševnú i telesnú relaxáciu a v neposlednom rade sú pre ne tiež zdrojom uspokojenia zo spoločného hudobného prejavu.

1.2 HUDOBNÉ DIELO AKO ZDROJ ZÁŽITKOV, HUDOBNÝCH ČINNOSTÍ A POZNATKOV

- Hlavným východiskom rozvíjania detských hudobných činností je hudobné dielo. V školských podmienkach ho ako pedagogicky využívané učivo reprezentujú rôzne hudobné riekanky, hádanky či pranostiky, ďalej popevky, detské a ľudové piesne,

drobné charakteristické skladby, hudobné rozprávky a skladby na počúvanie vrátane vybraných častí operných či baletných hudobno-dramatických diel.

- **Hudobné dielo** vybrané na pedagogické využitie má pre deti vždy funkciu hudobnej informácie, ktorá im umožňuje poznávať základné hudobné zákonitosti:
 1. **Hudobno-výrazové prostriedky** – melódiu, rytmus, dynamiku, tempo, nástrojovú farbu a harmóniu.
 2. **Hudobné formy**, ktoré sú pre deti priestorom na objavovanie hudobnej informácie viacerých hudobných myšlienok a ich vzájomného usporiadania do konkrétneho tvaru – **formy**. Ona dáva piesňam i skladbám poriadok, prehľadnosť a pravidelnosť. Ide o poznávanie hudobných princípov *opakovania, kontrastu a gradácie*.
 3. **Funkčné a emocionálne typy, druhy hudby** – to znamená poznávať a rozlišovať podľa charakteristických znakov tých hudobných diel, ktoré majú v ľudskom živote konkrétnu funkciu a zároveň pôsobia výrazným emocionálnym nábojom. To sú napríklad *uspávanka* a *fanfára*, ďalej rôzne druhy *tancov* či charakteristických *pochodov*, detské a ľudové *piesne* a podobne.
 4. **Štýlotvorné prostriedky** – ich poznávanie a rozlišovanie sa odohráva na základe elementárnej detskej hudobnej skúsenosti motivovanej otázkami typu: *Kedy sa hudba narodila?* (stará alebo nová hudba); *Kde by táto hudba znela?* (v kostole, v televízii, na zámku).

1.3 PROGRESÍVNA METÓDA PRÁCE S HUDOBNÝM DIELOM

- Uvedený prehľad poznatkového systému hudobnej reči je pre vyučujúcich hudobnej výchovy na všetkých školských stupňoch návodom na prípravu na hudobné vyučovanie. Základná otázka znie: ČO? Teda čo zo systému hudobných zákonitostí ponúka pre pedagogickú prácu s deťmi zvolené hudobné dielo?
- Ďalší krok učiteľskej prípravy je vymedzený otázkou: AKO? Pre konkrétnu hudobno-pedagogickú situáciu to znamená zvážiť, ktorými hudobnými aktivitami je najvhodnejšie názorne predstaviť fungovanie vybraných hudobných zákonitostí deťom tak, aby sa pre ne stali zrozumiteľným hudobným poznatkom.
- To platí pre hudobnú výchovu všetkých školských stupňov, ktorá sa samozrejme odlišuje náročnosťou hudobno-poznatkového systému, zohľadňujúcou danú vekovú kategóriu detí alebo žiakov, rovnako ako rozdielnou úrovňou ich hudobných schopností, ktorými hudobné zákonitosti spoznávajú a overujú.

- V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že pri rozvíjaní detskej hudobnosti je vzájomný vzťah hudobných činností a poznatkov dôležitou súčasťou hudobno-výchovnej práce, ale jej hlavným cieľom je individuálne prežívanie hudby deťmi.
- Na intenzite prežívania sa podieľa nielen účinná motivácia, ale najmä súbor detských hudobných aktivít, ktorých úroveň sa zvyšuje nielen konkrétnymi hudobnými zručnosťami detí, ale aj ich hudobným myslením, ktoré sa rozvíja vedomým prenikaním do systému hudobnej reči.
- Pre vyučujúcich hudobnej výchovy to v konkrétnych situáciách znamená použiť komplex vyučovacích metód a postupov pri práci s hudobným dielom, tzv. špirálu ako progresívny rad čiastkových hudobných situácií.
- Ide o funkčné striedanie relatívne samostatných čiastkových situácií a o ich radenie do vyšších celkov, kde etudy nižšieho stupňa majú pre deti motivačný, poznávací, upevňovací aj kontrolný efekt.
- Tento postup umožňuje okrem striedania a kombinovania hudobných aktivít aj prispôsobenie ich náročnosti rozdielným hudobným dispozíciám detí, ktoré majú príležitosť pracovať na im dostupnej hudobnej úrovni a súčasne sa tak ďalej rozvíjať v snahe zvládnuť náročnejšie úlohy z diferencovanej ponuky vyučujúceho.
- Týmto spôsobom sa pedagogicky zámerná práca s hudobným dielom stále premieňa rôznymi hudobnými činnosťami vrátane detských tvorivých výstupov a motivačne ju zhodnocujú aj podnety na hudobné myslenie či vstupy z iných druhov umenia.
- Prístup k hudobnému dielu je mnohostranný, vďaka kombinovaniu rôznych činností a úloh integratívneho charakteru je zabezpečený opakovaný prístup k jeho spoznávaní, zvládnutiu a prežitiu.
- Takto pedagogicky riadená situácia sa podobá akémusi „plneniu hudobného koša“, na ktorom sa všetci aktívne podieľajú podľa svojich možností v prospech spoločne prežitej hudobnej akcie, hoci by jej zdrojom bola len samotná hudobná miniatúra.
- Pre učiteľov je spôsob zámerneho riadenia a postupného gradovania hudobnej situácie podnetom na pedagogickú kreativitu, pri ktorej „vstupujú do hry“ vedľa odborného profilu pedagóga a zámerne volených úloh hudobnej práce tiež časové podmienky, materiálne vybavenie triedy, ako aj už spomínané rozdielne hudobné dispozície detí.

1.4.2 HUDOBNÉ ŠANTENIE S RÁČIKOM

hudobná forma a – b, využitie drevených rytmických inštrumentov a znejúcich predmetov na rytmickú zvukomaľbu, pohybové hry: na zrkadlo, pantomimické a tanečné hry, hra s prstami, pohybová kreativita, priestorová orientácia

LEZIE, LEZIE RÁČIK

detská ľudová pieseň

Veselo

stacc. 1. Le-zie, le-zie na po-to-ku, le-zie, le-zie rá-čik.
Ry-by, ry-by, rak, rak, ry-by, ry-by, rak,
ry-by, ry-by, rak, rak, rak, ry-by, ry-by, rak.

2. [: Kúpime mu na kabátik, ušijeme fráčik. :]

ref.: [: Ryby, ryby, rak, rak, ryby, ryby, rak,

ryby, ryby, rak, rak, rak, ryby, ryby, rak. :]

3. [: Skáče, kváka na potoku, skáče, kváka žaba. :]

ref.: [: Kunky, kuncky, kvak, kvak, kuncky, kuncky, kvak,

kunky, kuncky, kva, kva, kvak, kuncky, kuncky, kvak. :]

AKO ZAČNEME:

- Detská ľudová pieseň *Lezie, lezie ráčik* má dvojdielnu formu, ktorá sa priamo ponúka na vnímanie kontrastu 1. dielu s rytmicky zvukomalebným refrénom. Kontrast skúste vyjadriť hudobnými nástrojmi či ozvučnými predmetmi, rytmickou hrou na tele, tanečným a pantomimickým pohybom s rekvizitami.
- K dvom pôvodným slohám pribudla vďaka detskému veršovaniu 3. sloha o *žabe*. Pokúste sa pridať ešte ďalšie slohy, napr. o bocianovi so zvukomalebným refrénom *klapy, klapy, klap, klap* a pod.
- K hudobným hrám môžete použiť slová piesne tiež ako rytmizovanú riekanku.

1. Spev piesne a pohybová hra s drevenými rytmickými vajcami

Základom pohybovej hry je koordinácia spevu piesne či deklamácie riekanky *Lezie, lezie ráčik* a metrorytmicky vykonaného pohybu s drevenými rytmickými vajcami v 1. diele s kontrastným ťukaním vo dvojiciach počas refrénu.

východiskové postavenie:

- Štyri deti stoja čelom k stredu kruhu a každé drží v ruke drevené rytmické vajcia.

pohybová interpretácia:

- Spievajte 1. diel piesne *Lezie, lezie ráčik* a pritom prekladajte drevené rytmické vajcia z ľavej ruky do pravej a späť podľa metrickej pulzácie v 2/4 takte.
- Pri speve refrénu sa v jednotlivých krúžkoch rozdeľte do dvojíc a drevené vajcia použite na spoločné ťukanie a pohybovú improvizáciu hrou na tele.
- Stojte oproti sebe vo dvojiciach a 2x krátko ťuknite vajcami o seba hracou plôškou na začiatku slova *ryby, ryby* (metrum), ďalej pokračujte dvoma údermi drevenými vajcami pohotovo kdekoľvek na svojom tele na každé slovo *rak* (metrum). Hru stále opakujte, ale pozor! Údery rytmickými vajcami musia zaznieť presne a tiež nepočuťelná hra na tele musí byť podriadená metrickej pulzácii.
- Ak sa vám táto hra darí, zahrajte sa s údermi drevených rytmických vajec ešte vo štvorici. Najprv 2x ťukajte plôškami vajec vo svojej dvojici, potom 2x so susedom stojacim z druhej strany.

2. Spev piesne a pohybová hra s vajcami *S ráčikom pri potoku*

- Ďalšia hra s rytmickým vajcom je trochu náročnejšia. Vajcia pri nej budú ako ráčiky putovať dookola štvorice počas 1. slohy, ako sa premiestňujú klobúky v ľudovej pohybovej hre *Klobúková*.
- Rytmické vajcia si položte do ľavej dlane a ruku posuňte smerom k susedovi zľava. Pravou rukou urobte striešku nad vajcom suseda sprava a hra sa môže začať. Odoberajte postupne vajcia sprava od suseda a kladte ich do svojej ľavej dlane podľa metrickej pulzácie alebo len na ťažké doby taktov. Nezabudnite podávanie vajec včas ukončiť a pokračovať v refréne ťukaním drevenými vajcami vo dvojiciach.

3. Skúška pamäti v hre s rytmickým vajcom *Na ryby a raky*

- Vyberte jednu dvojicu za „modelky“. Budú spolu ťukať 2x vajcami a 2x na svoje telá ako v predchádzajúcej hre č. 1.
- Pozorne vo dvojiciach sledujte „modelky“. Hneď ako predvedú pohyb k 1. dielu piesne bez repetície, zopakujte presne spôsob ich hry.

4. Rytmická deklamácia s hrou na minidrievkach *Kadiaľ lezie ráčik*

- Slová piesne *Lezie, lezie ráčik* si dobre zapamätáte v spojení s hrou na ozvučných minidrievkach.
- Vezmite do rúk ozvučné minidrievka a postavte sa po obvode kruhu čelom k stredu. Počúvajte slová piesne, ktoré v rytme hovorí pani učiteľka, a pozorne sledujte, ako pritom kombinuje rôzne miesta okolo svojho tela pre rytmicke hru na minidrievkach. Príklad: Hra na minidrievkach nad hlavou, pred telom, za telom, vľavo či vpravo, pod kolenom, úder o rôzne časti tela, prípadne o podlahu; hra ľavou alebo pravou rukou, striedanie rôzneho počtu úderov, hra na minidrievkach zhora i zdola a ďalšie možnosti.
- Hrajte na ozvučných minidrievkach rovnakým spôsobom zároveň s ňou. Ide o vaše pohotovosť reagovať na zmenu spôsobu alebo miesta úderu minidrievkami. Ide o tzv. *Hru na zrkadlo*.
- Zapamätajte si rôzne spôsoby použitia minidrievok a objavujte ešte ďalšie možnosti. Môžete zastúpiť aj pani učiteľku a striedať sa v pohybovej ponuke rytmickej hry na minidrievkach pri speve piesne. Ostatné deti túto hru zrkadlovo opakujú.

5. Rytmická hra na minidrievkach s deklamáciou slov piesne

- Slová piesne *Lezie, lezie ráčik* hovorte v rytme alebo spievajte jednotlivo po taktach a hrajte pritom rytmus svojím minidrievkom v pravej ruke na nastavené minidrievko vpravo stojaceho suseda. Dbajte na presný rytmus a plynulé tempo štafetovej hry!

6. Hudobno-pohybová hra dvojíc *Veľké račie putovanie*

- *Viete, ako vo dvojiciach napodobíte raka a jeho putovanie popri potoku? Jeden z dvojice sa postaví dopredu, druhý za neho a spojí sa minidrievkami, aby sa pri putovaní nestratili. Spolu majú osem končatín, teda rovnako ako ráčik nôh. Cestou popri potoku sa môžu otočiť čelom vzad a vystriedať sa vo vedení. Vyskúšajte si to!*
- Postavte sa po obvode kruhu ľavým bokom k stredu. Potom utvorte dvojice, v ktorých druhý ráčik stojí tesne za svojím prvým ráčikom. Medzi jednotlivými dvojicami nechajte odstup asi 50 cm.
- Na putovanie ráčikov použite ozvučné minidrievka. Každý prvý ráčik ich na krajoch zovrie do dlaní a potom oprie kolmo o bedrá tak, aby minidrievka smerovali do strán. Druhý ráčik na ne položí svoje minidrievka a skúsi nimi ťukať podľa rytmu slov piesne. Ťukať možno striedavo alebo oboma rukami súčasne.

- *Dvojica ráčikov* najprv spieva a hrá na minidrievkach postojacky na mieste, potom pripojí rytmické cupitanie na mieste. Keď sa táto príprava darí, môžu *dvojice ráčikov* putovať po kruhu so spevom 1. slohy.
- *Oba ráčiky* sa na konci 1. slohy rýchlo otočia čelom vzad. Tým si vzájomne vymenia svoje úlohy a súčasne sa zmení aj smer ich putovania.
- Ak sa vám *veľké račie putovanie* po obvode kruhu darí, môžete si ho skúsiť aj voľne v priestore. Dokážete sa vzájomne vyhýbať?

7. Hudobno-pohybová hra dvojíc *Putovanie račej rodiny*

- Na putovanie popri potoku sa vydá celá račia rodina. Patrí k nej ocko rak, mama račica a malé ráčiky. Každý z nich má rád iné tempo putovania. Ocko rak lezie pomaly, je po zime ešte celý stuhnutý. Mama račica lezie rýchlejšie, jarné prípravy nepočkajú. Zato malé ráčiky sa s radosťou prebehnú čo najrýchlejšie.
- Ako sa prejdete s račou rodinou vy? Opäť vo dvojiciach s hrou na minidrievkach, len chôdza sa bude líšiť. Pri jazde ocka raka dvojice idú vždy na ťažkú dobu taktov, pri putovaní mamy račice určuje chôdzu metrum a cupitanie *malých ráčikov* je podľa slabík slov (rytmus).

8. Hráme rytmickú zvukomaľbu *Ryby, ryby, rak, rak*

- Vo veselej pesničke *Lezie, lezie ráčik* je plno zvukomalebných slov, ale napriek tomu do ucha najčastejšie zadrnčí hláska *r*. To je samozrejme výzva na hru na drhlá alebo rapkáče v rôznych zvukových a rytmických kombináciách.
- Aj keď návrh zvukomalebného sprievodu pre oba drevené nástroje nájdete v grafickom parte, snažte sa ho čo najskôr hrať spamäti.
- Na hru sa rozdeľte do dvoch nástrojových skupín (*drhlá a rapkáče*), ktoré sa budú v hre striedať. To si vyžaduje dokonalé sústredenie, dodržanie tempa a presného rytmu.
- Zvukomalebnú hru na drhlá a rapkáče určite využite aj ako prehliadku spulohry dvojíc. Ostatné deti budú pritom spievať alebo budú len pozornými poslucháčmi, čo je samozrejme pre hrajúcu dvojicu oveľa náročnejšie. Hrajúca dvojica sa orientuje podľa klavírneho sprievodu piesne *Lezie, lezie ráčik*.
- Na plynulé striedanie hrajúcich dvojíc využite podľa potreby rôzne dlhé medzihry. Počas nich sa dvojice čo najrýchlejšie vystriedajú: Na svoje miesto odchádza

dvojica, ktorá dohrala, a dopredu príde ďalšia dvojica, ktorá je v oproti sebe sediacych nástrojových skupinách práve na rade.

Grafický part: drhlo

1. sloha:

2/4 [: • • • • | • • • • | • • • • | »»» »«« :]

Le-zie, le-zie na po-to-ku, le-zie, le-zie rá - čik.

refrén:

2/4 [: »» »« »» »« | ~ ~ | »» »« »» »« | ~ ~ |

Ry-by, ry-by, rak, rak, ry-by, ry-by, rak, ~

»» »« »» »« | - - ~ | »» »« »» »« | ~ ~ :]

ry-by, ry-by, rak, rak, rak, - ry-by, ry-by, rak. ~

»»»» »««« drhnúť minidrievkom v označenom smere (metrum, rytmus)

• • ťukať minidrievkom striedavo na hladké okraje drhla (rytmus)

~ štvrt'ová pauza

- osminová pauza

Grafický part: rapkáč

1. sloha:

2/4 [: - - - - | - - - - | - - - - | ☼ ☼ :]

Le-zie, le-zie na po-to-ku, le-zie, le-zie rá - čik.

refrén:

2/4 [: - - - - | ☼ ☼ | - - - - | ☼ ~ |

Ry-by, ry-by, rak, rak, ry-by, ry-by, rak, ~

- - - - | ☼ ☼ ☼ - | - - - - | ☼ ~ :]

ry-by, ry-by, rak, rak, rak, - ry-by, ry-by, rak. ~

☼ otočiť krátko rukoväťou rapkáč, druhá ruka drží jeho korpus (takt – rytmus)

~ štvrt'ová pauza

- osminová pauza

9. Pohybová hra so zvukomaľbou igelitu *Na ráčiky s vreckami*

- Ozvučenie igelitových vreciek rôznymi druhmi rytmického pohybu do kontrastných zvukov patrí k obľúbeným senzomotorickým a zvukomalebným hrám. Ozvučenie igelitových vreciek v rukách detí slúži na rozvíjanie jemnej motoriky a rytmickej presnosti, prehľbuje ich sluchovú vnímavosť a cit pre využívanie tempovej a dynamickej škály.
- Vhodné sú zamrazovacie vrecká zo silnejšieho materiálu, ktoré sa pri hre nelepia na ruky a dobre znejú. S predškolskými deťmi použite z bezpečnostných dôvodov vrecká malých rozmerov, aby si ich nemohli natiahnuť cez hlavu!
- Pesničku či riekanku *Lezie, lezie ráčik* sprevádzajte tromi rôznymi technikami, ktoré vyskúšajte najprv samostatne, neskôr aj ako zvukomalebný rytmický trojhlas.

Príklady techniky zvukomalebnej hry:

- Pravidelné trenie vrecka v dlaniach podľa rytmu piesne (*malé ráčiky*).
- Napnuté igelitové vrecko sa drží za kratšie strany v pästiach oboma rukami. Päste úderom o seba na ťažkú taktovú dobu vrecko stlačia a opäť ho napnú na ďalšiu dobu v takte ako ťahaciu harmoniku (*mama račica* – metrum, hrá sa aj do páuz).
- Jedna ruka drží vrecko, druhá doň zospodu tleskne (*ocko rak* – ťažká doba).

10. Rytmická zvukomaľba s igelitom *Hromobitie pri potoku*

- Nafúknuté igelitové vrecko láka tiež na buchnutie s veľkou ranou. Takéto buchnutie môže byť veselým prekvapením v sprievode refrénu presne na každé slovo *rak*.
- Zvoľte si sedem šikovných hráčov, ktorým sa podarí pri speve refrénu udrieť do nafúknutého vrecka presne na slovo *rak* podľa prideleného poradia. Najťažšie je presne zahrať rytmickú skupinku *troch rakov*. Ak sa to podarí, úspech všetkých zaručene poteší aj pobaví. Skúste to! Najprv však trénujte úder radšej obyčajným tlesknutím, aby ste zbytočne neničili vrecká.
- Spev 1. slohy môžu sprevádzať igelitovými vreckami ostatné deti, najlepšie pravidelným rytmickým trením so zdôraznením záverečného slova *ráčik* stlesknutím vrecka.
- Potom sa pokračuje refrénom:

V ňom sa strieda pravidelné trenie vrecka skupinou detí na slová *ryby, ryby* s hromobitím, ktoré zabezpečuje postupne sedem jednotlivcov presným búchaním nafúknutých vreciek podľa určeného poradia *siedmich rakov*.

Poznámka: Na *hru hromobitia* v refréne 2. slohy vyberte ďalšiu sedemčlennú skupinu s nafúknutými vreckami.

11. Zvukomalebná hra na plastových fľašiach *Ako kráča rak*

- Prázdne plastové fľaše rôznych veľkostí sa môžu použiť ako bicie nástroje k rytmickej zvukomalebe. Výhodou použitia v hudobnej výchove je ľahká dostupnosť a zvuk menšej dynamickej intenzity aj pri hre väčšieho počtu detí. Spájaním rôznych rytmov či spôsobov úderu možno získať zaujímavé zvukové možnosti pre zvukomalebný sprievod piesní.

Držanie plastovej fľaše:

- Na plastovej fľaši sa hrá posediačky. Pridržiava sa kolenami, aby sa na nej dalo hrať oboma rukami.

Návrh zvukomalebného ozvučenia piesne:

- Keď si opriete oba palce o zátku, zostane vám na rytmickéu hru osem prstov a presne toľko má rak nôh. Ťukajte bruškami jednotlivých prstov na plochu fľaše zo strán a striedajte pritom ľubovoľne prsty, prípadne nimi hrajte podľa zadaného prstokladu. Pri hre môžete ruky striedať alebo hrať oboma súčasne. Po každom údere prsty pružne dvíhajte! Týmto spôsobom sprevádzajte 1. slohu piesne.
- Na slová *ráčik* alebo *rak* zmeňte techniku hry na metroritmické údery všetkými prstami jednej ruky súčasne ako „plieskanie“ zo strán o fľašu. Pri tejto hre sa opäť môžu obe ruky striedať, napríklad ak sa slovo *rak* opakuje 2x alebo 3x. Ak sa spieva *rak* iba 1x, sprevádzajte ho rýznym úderom naraz všetkými prstami oboch rúk.

12. Prstová motorika *Ako putuje pri potoku osem nôh ráčika*

- Na zdokonaľovanie jemnej motoriky slúžia hry s vedomým ovládaním pohybu prstov. Účinnou motiváciou aj oporou pohybovej predstavivosti v prstových hrách je slovo, hlavne pravidelný rytmus riekaniek či piesní.

I. Príprava na vedomú koordináciu prstov *Stretávanie ráčikových nožičiek východiskové postavenie prstov:*

- Dlane s natiahnutými prstami držte pred telom vo vodorovnej polohe: ľavá dlaň je otvorená smerom k telu, pravá dlaň je od tela odvrátená. Pravý palec sa pritom dotýka bruška ľavého ukazováka a zároveň aj opačne – pravý ukazovák sa oprie o bruško ľavého palca. Vznikne obdĺžnik v tvare okienka.

pohybová interpretácia prstov:

- Pohyb prstov podľa rytmu riekanky bude určený ťažkými dobami taktov, väčšinou ide o začiatky jednotlivých slov.

- Na 1. slabiku slova *lezie* ťukne pravý ukazovák do ľavého palca a zároveň sa oň oprie.
- Na predložku *na (potoku)* sa pravý palec dostane krúživým pohybom zdola nahor k ľavému ukazovák. Poloha otvorených dlaní smerom k telu sa pritom vymení: pravá dlaň je otočená k telu, ľavá dlaň od tela.
- Ďalej pohyb pokračuje už pravidelným otáčaním dlaňou od tela či k telu. Pritom sa spája vždy palec jednej ruky s ukazovákom druhej ruky krúživým pohybom zdola nahor.
- Rovnakým spôsobom si precvičte stretávanie račích nožičiek, ktorými budú najprv palce a prostredníky, potom palce a prstenníky a nakoniec aj palce s malíčkami. Tak čo? Počúvajú vás vaše prsty?

II. Pohybová hra s vedomým ovládaním prstov *Ako račie nožičky*

- Táto pohybová hra je oveľa náročnejšia, preto v nej iste využijete skúsenosti so stretávaním sa *račíkových nožičiek* z predchádzajúcej prstovej hry.
- Východisková pozícia je rovnaká aj pohyb dvojíc prstov s otáčaním dlaní a tiež pohyb prstov podľa ťažkých taktových dôb.
- Rozdiel je v tom, že sa palcov dotýkajú postupne jednotlivé prsty v poradí od ukazovákov k prsteníckom. Potom riekanka aj pohyb prstov pokračujú v opačnom smere.

13. Spev a pantomimická tanečná hra *Na potoku lezie ráčik*

východiskové postavenie:

- Vo dvojiciach stojte chrbtom k sebe a zakliesnite sa pevne za lakty. Postavte sa oproti sebe do dvoch radov ako popri *potoku* širokom približne 1 m. Vo dvojiciach stojí jeden k stredu *potoka*, druhý je k nemu chrbtom. Každá dvojica predstavuje *raku*, ktorý má osem nôh, podobne aj dvojica má dokopy osem končatín.

tanečná interpretácia:

1. sloha:

- [: *Lezie, lezie na potoku, lezie, lezie ráčik. :*]

Dvojice sa pohybujú v tomto držaní štyrmi krokmi dopredu na ťažké doby taktov a štyrmi krokmi nazad do pôvodného postavenia počas repetície. Pozor! Zatiaľ čo prvý z dvojice vykročí vpred ľavou nohou, druhý začína pravou nohou dozadu.

refrén:

- [: *Ryby, ryby, rak, rak, ryby, ryby, rak, ryby, ryby, rak, rak, rak, ryby, ryby, rak.* :]

Dvojica sa ôsmimi krokmi otáča dookola vľavo, pri repetícii sa ôsmimi krokmi vracia späť otáčaním doprava, kolená majú obaja členovia dvojice stále prepnuté.

2. sloha:

- [: *Kúpime mu na kabátik, ušijeme fráčik.* :]

Dvojica stojí v širokom rozkročení na mieste. Obaja tanečníci postupujú na určenú stranu pozdĺž *potoka* dvoma úkrokmi s prísunom na ťažké doby taktov, potom sa vrátia rovnakým spôsobom späť.

refrén:

- [: *Ryby, ryby, rak, rak, ryby, ryby, rak, ryby, ryby, rak, rak, rak, ryby, ryby, rak.* :]

Zopakuje sa otáčanie dvojíc dookola a späť ako v refréne po 1. slohe.

14. Tanečná improvizácia dvojíc *Veľký račí roj*

východiskové postavenie:

- Dvojica stojí čelom oproti sebe so spojenými dlaňami.

tanečná interpretácia:

1. a 2. sloha:

- Jeden z dvojice vedie spoločný rytmický pohyb rúk ľubovoľne do strán, hore, pretláčaním, krížením spodom a vrchom, spoločným tleskaním a pod. Súčasne vedie pohyb 2. tanečníka vo dvojici.
- Pri repetícii improvizuje rytmický pohyb podobne aj 2. tanečník a súčasne vedie pohyb 1. tanečníka.

refrén:

- V refréne sa tanečníci opäť vystriedajú v pohybovej improvizácii a vzájomnom vedení. Oproti rytmickému pohybu majú použiť kontrastný pohyb, napríklad ľubovoľné tanečné prostriedky.

1.4.3 MALÁ HÁDANKA

*inštrumentálna rytmická zvukomaľba ako štafeta skupín,
expresívny zborový prednes veršov v kombinácii s prednesom sólistov,
pantomimický pohyb skupín, využitie rekvizít*

KTO JE TO?

*Varí, perie, žehlí, šije,
kúpe deti, riad umyje,
odpovedá na otázky,
dáva pusy z veľkej lásky.*

Kto je to?

Mamička

HUDOBNÉ HRY S HÁDANKOU

AKO ZAČNETE:

- Malú hádanku Markéty Zinnerovej najprv rozlúštite. Potom sa podľa nej môžete pre potešenie zahrať ako muzikanti. Napríklad zrytmizovať slová hádanky *Kto je to?* v rôznych taktoch alebo ju zmeniť na malú pesničku a oživiť nástrojovou zvukomaľbou.
- Hádanku môžete tiež začleniť do programu besiedky pre mamičky. Jej expresívny prednes rozdeľte medzi sólistu a skupiny detí, prípadne prednes ešte doplňte vhodným pantomimickým pohybom.

1. Skupinová dramatizácia hádanky s expresívnym prednesom

- Prednes hádanky rozdeľte medzi sólistu a štyri skupiny detí. Pri scénickej prezentácii bude hádanka pôsobiť expresívne vďaka premenám dynamickej gradácie aj hlasovej farby interpretov.

Príklad:

1. skupina: *Varí, perie,*

2. skupina: *žehlí, šije,*

3. skupina: *kúpe deti,*

4. skupina: *riad umyje,*

sólista: *odpovedá na otázky,*

všetci: *dáva pusy z veľkej lásky.*

sólista: *Kto je to?*

všetci: *Mamička.*

2. Scénická interpretácia hádanky *Kto je to?*

- Najprv zrytmizujte hádanku v 2/4 takte. Potom pripojte k deklamácii vhodný pantomimický pohyb a inštrumentálnu zvukomaľbu formou štafety v súlade s rytmickou pulzáciou.

Príklad:

- 1. skupina a dvaja inštrumentalisti:

varí: päšť pravej ruky mieša dookola po ľavej dlani

bubienková tamburína sa drží obrátene ako hrniec a zvnútra sa paličkou

krúživým pohybom pri okraji rozoznievajú činelky ako miešanie jedla

v hrnci

perie: oboma rukami pohyb dole a hore ako pranie na valche

2x drhnúť na drhle

- 2. skupina a dvaja inštrumentalisti:

žehlí: pravou päťou trenie po ľavej dlani k lakt'u a späť

rytmické trenie prstovou činelkou po ploche prevráteneho veľkého činelu

šije: pohyb pravým zápästím nad ľavou dlaňou v smere ležatej číslice osem.

2x v rytme cinknúť prstovými činelkami

- 3. skupina:

kúpe deti: rytmické špliechanie vodou v plastovej fľaši

- 4. skupina:

riad umyje: pripojí sa 2x zvukomalebné ťuknutie plechovými hrnčekmi o seba

- sólista:

odpovedá na otázky: ukáže smerom k publiku obrázok otáznika

- všetci:

dáva pusy z veľkej lásky: hovoria zborovo

- sólista:

Kto je to? sólová otázka

- všetci:

Mamička: hovoria zborovo

1.4.4 KTO MUSÍ ÍŠŤ VON

*hudobné hry s vyčítankou, inštrumentálna rytmická zvukomal'ba slovných figúr,
štafeta slovných a inštrumentálnych figúr, ostinátny sprievod vyčítanky*

STOJÍ VŔBA PRI POTOKU

*Stojí vŕba pri potoku
visí na nej zvon,
na koho to slovo padne,
ten musí ísť von.*

slovenská ľudová vyčítanka

NA KOHO TO SLOVO PADNE

1. Hra so slovnými rytmiami a rytmickou zvukomal'bou *Na koho to slovo padne*

- Hru s rytmizáciou slov vyčítanky využite ako artikulačnú rozcvičku a tiež pri nástrojovej hre ostinátnych rytmických figúr v 2/4 takte ako zvukomalebný sprievod vyčítanky *Stojí vŕba pri potoku*.

rytmické figúry z dvojíc slov:

- 1. skupina:

strieda slová: *zvon – von*

hra na nástroji: činel

rapkáč (otočiť krátko

rukoväťou rapkáča, druhá ruka drží jeho korpus)

- 2. skupina:

strieda slová: *stojí – vŕba*

hra na nástroji: bubon – drhlo (drhnúť metrum)

- 3. skupina:

strieda slová: *pri potoku – slovo padne*

hra na nástroji: potriasť plastovou fľašou s vodou

drhlo (ťukať na hladkých okrajoch)

-

- 21

2 O POČASÍ S HUDBOU A POHYBOM

Je na čase, aby sa o počasí spievalo a hralo, tancovalo možno s búrkou, mrakom i dúhou. Preto teraz vstupuje rozmarne počasie aj do hudobnej výchovy, aby podľa očakávaní mohlo deti nielen pobaviť a rozšantiť, ale často ich aj múdro poučiť a navyše im dopriať potešenie z rozmanitých hudobných či pohybových príležitostí. S veselými pesničkami a riekankami je možné zažiť skutočne rozmarne počasie. Predpoveď na jar i leto je premenlivá, ako to už niekedy býva. Na oblohe budú ťažké čierne mraky aj rozšantené obláčky, objavia sa kvapky, kvapôčky aj poriadny lejak, dokonca príde aj pravá búrka s bleskami a hromobitím. Keď však do toho všetkého zasvieti slniečko, hneď sa objaví sedemfarebná dúha v celej kráse. Slniečka si tiež užijete, bude sa usmievať na svet, hriať a svietiť dosýta. Vďaka kúzlu personifikácie môžu tancovať nielen rozšantené kvapky, ale aj búrka s mrakom vo víre polky. S príchodom zimy sa deti tešia zo snehových vločiek, aj keď chladia. Poteší ich preto senzomotorická rytmická hra so zamrazovacími vreckami, so sugestívnou riekankou a inštrumentálnou zvukomaľbou prežijú veľké mrazy.

Rozmarne počasie má v metodických príkladoch dôležité poslanie: Premeniť deti na šikovných muzikantov! Preto neváhajte a vyberajte podľa chuti z bohatého repertoáru hádaniek, riekaniek, piesní, pohybových a tanečných hier, využite príležitosti na zvukomalebnú hru na rytmických inštrumentoch alebo ozvučných predmetoch.

2.1 OZVUČNÉ PREDMETY V HUDOBNEJ VÝCHOVE

Ozvučné predmety môžu byť v školských podmienkach dobre využité ako drobný bicí inštrumentár a súčasne aj ako účinný prostriedok senzomotorického učenia. Väčšinou ide o predmety z bežného životného prostredia, ktoré svojím tvarom a materiálom lákajú deti k manipulácii a prebúdajú v nich túžbu po rozozvučaní. Vedie ich to k sústredenému hľadaniu rôznych zvukomalebných možností, čo významne rozvíja zvukovú, pohybovú i rytmickú predstavivosť detí vrátane ich kreatívneho myslenia. Vďaka tomu sú ozvučné predmety výbornou pomôckou v rámci zdokonaľovania jemnej motoriky.

Okrem toho sú hlavne príležitosťou na motivované pestovanie rytmického citenia detí a ich citu pre hudobno-výrazové prostriedky v individuálnom prejave či viachlasovej súhre. Využitie ozvučných predmetov je vždy vítanou relaxačnou príležitosťou.

2.2 HRKÁLKY

Medzi bežne používané ozvučné predmety patria rôzne hrkálky, ktorá si deti môžu ľahko samy vyrobiť a obmieňať ich zvukomalebnú charakteristiku. Ide o tzv. litofóny, teda hrkálky s dutinou naplnenou drobným zvukotvorným materiálom, napríklad ryžou, korálikmi, hrachom, pieskom, špendlíkmi a podobne. Na výrobu hrkálky sú vhodné škatuľky z rôzneho materiálu alebo bambusové tyče rôznych dĺžok a priemerov. Hrkálky sa rozoznávajú buď pomalým dlhým presýpaním ako dažďová palica, alebo častejšie rytmickým potriasaním s pružným pohybom zápästia, ktoré môže byť sprevádzané aj pohybom paže v rôznych krivkách okolo tela. Vyrobené hrkálky s jemným alebo hrubým zvukom sú výsledkom zvukovej predstavivosti a manuálnej zručnosti detí. Preto ich prirodzene podnecujú do hľadania ďalšej nezvyčajnej techniky so zámerom ozvučiť tieto predmety. Napríklad s pevne chytenou hrkálkou sa dá poskakovať, odovzdávať si ju oblúkom z ruky do ruky, potriasť ňou krúživým pohybom laktov pozdĺž tela, prípadne gúľať hrkajúcimi valcovými predmetmi po zemi.

2.3 PLASTOVÉ FLAŠE

2.3.1 BICIE PLASTOVÉ FLAŠE V RYTMICKEJ HRE

A ZVUKOMALEBNOM SPRIEVODE

Prázdne plastové fľaše rôznych veľkostí sa môžu použiť ako bicie nástroje na rytmickú zvukomaľbu. Výhodou použitia v hudobnej výchove je nielen ľahká dostupnosť, ale aj zvuk menej dynamickej intenzity pri hre väčšej skupiny detí. Kombináciou fliaš rôznych veľkostí a spájaním rôznych rytmov či spôsobov úderu možno získať zaujímavé zvukové možnosti pre zvukomalebný sprievod piesní a drobných skladieb, ponúka sa tiež príležitosť na individuálne i skupinové rytmické improvizácie s relaxačným účinkom.

Držanie plastovej fľaše:

- Na plastovej fľaši sa najlepšie hrá v sede. Pridržiuje sa kolenami, aby sa na nej mohlo hrať oboma rukami. Plastová fľaša môže byť tiež položená či postavená na lavici alebo na zemi. Hrá sa na nej tiež rukami, ale aj drevenou či gumenou paličkou.

Príklady techniky zvukomalebného ozvučenia:

- *Ťukanie* bruškami jednotlivých prstov na plášť fľaše zo strán. Pri rytmickej hre sa prsty striedajú ľubovoľne alebo podľa zadaného prstokladu. Pritom sa pri hre

striedajú obe ruky, ale môžu hrať aj súčasne. Dôležitá je hra *staccato*, pri nej sa prsty po údere pružne dvíhajú.

- Dynamicky slabý, ale pritom kontrastne znelý zvuk sa docieli aj rytmickým ťukaním zhora na zátku ľubovoľným prstom.
- Metrorytmické údery všetkými prstami jednej ruky súčasne ako „plieskanie“ zo strán o plášť fľaše. Pri tejto hre sa opäť môžu obidve ruky striedať alebo hrať súčasne úderom všetkými prstami.
- Z ďalších zaujímavých možností zvukomalebného rozozvučania plastovej fľaše je ľahké stláčanie jej plášťa oboma rukami. Fľaša musí byť pri tom otvorená a jej plášť čo najmäkší. Tým sa dá dosiahnuť charakteristický *praskajúci zvuk* požadovanej zvukovej intenzity.
- Veľmi jemný, ale napriek tomu neprepočuteľný *zvuk škrabania* sa ozve pri ľahkom prechádzaní nechta ukazováka po bočných vrúbkoch na zátku plastovej fľaše.
- Pri hre postojacky sa dá hrať tiež dvoma plastovými fľašami o seba rôznou intenzitou úderov, ale hlavne objavovaním a striedaním úderov rôznych častí plastových fliaš, napríklad plášťami či zátkami v rôznych kombináciách.
- Zvukomalebným prevapením budú určite kontrastné zvuky, ktoré sa dajú docieľiť rytmickými údermi prázdnu plastovou fľašou o rôzne časti vlastného tela. Dajú sa využiť na sluchové hádanky rytmu známej piesne a charakteristických rytmických figúr rôznych tancov na ich spontánnu skupinovú improvizáciu v rytmoch etnickej hudby.

Poznámka: Okrem rytmickej predstavivosti vyžaduje tento spôsob hry už značnú manuálnu zručnosť detí, spojenú s citlivosťou ich hmatových a sluchových vnemov.

Použitie *plastovej fľaše* v rôznych hudobných situáciách je pre deti určite motivujúcim spôsobom rozvíjania rytmického cítenia a citu pre hudobno-výrazové prostriedky aj ich zmeny, najmä rytmické, dynamické a tempové. Rytmická hra na plastovej fľaši v spojení s rytmickou deklamáciou slov prirodzene podporuje logické frázovanie a expresívnu reč detí, prispieva k rýchlejšiemu zapamätaniu slov.

S úspechom sa dá využiť najmä pri tvorbe zvukomalebného sprievodu k riekankám a piesňam, okrem toho však aj rytmická hra sprievodov detí len v predstave bez slov účinne rozvíja ich hudobnú predstavivosť a pamäť. Z pohybového hľadiska sú všetky uvedené možnosti hry na plastovej fľaši veľmi úzko spojené s citlivosťou hmatových a sluchových vnemov a súčasne aj s aktivizáciou detského myslenia. Sú príkladom

motivovaného senzomotorického učenia a prispievajú k vedomej pohybovej koordinácii detí. Zdokonaľuje sa tak jemná motorika, najmä pohyblivosť prstov pri striedaní počas hry v rôznom tempe a dynamike.

2.3.2 PLASTOVÉ FĽAŠE S VODOU V RYTMICKEJ ZVUKOMAEĽBE

Ďalším príkladom senzomotorického učenia prepojeného s hudobným myslením detí je príležitosť na objavovanie rôznych zvukomalebých kombinácií získaných potriasaním menšieho množstva vody v uzavretej plastovej fľaši alebo jej rytmickým prelievaním. Táto atraktívna zvukomaľba upútava pozornosť detí a iniciuje ich záujem o rytmický sprievod k tematicky vhodným riekankám a piesňam o vode či daždi. Okrem toho pre školské podmienky je opäť výhodou výsledná zvukomaľba v slabej dynamike, a to aj pri hre väčšej skupiny detí. Pri hre deti ľahšie dosahujú rytmicnosť v cyklickom opakovaní pohybu, spresňuje sa ich cit pre metroritmickú pulzáciu vrátane reagovania na ťažké a ľahké taktové doby. Výrazné pohybové impulzy na prelievanie vody striedavým nakláňaním fľaše do strán zdôrazňujú metrickú pulzáciu pohybovo aj zvukovo, upevňuje sa senzomotorická koordinácia, vzniká motorický stereotyp. K tomu súčasne prispieva aj sluchová a zraková kontrola zvukomalebnej hry, neskôr tiež rytmická deklamácia riekaniek alebo spev piesne.

Držanie plastovej fľaše:

- Plastová fľaša s uzavretým malým množstvom vody sa drží vo vodorovnej polohe jednou rukou za dno, druhou rukou za zátku. Najlepšie sa na nej hrá postojácky. Plastová fľaša sa dá tiež držať len jednou rukou v zvislej polohe, pri pohybe s ňou sa docieli odlišný zvuk.

Príklady techniky zvukomalebneho ozvučenia:

- Plastová fľaša s vodou sa pravidelným kyvadlovým pohybom nakláňa zo strany na stranu.
- Plastovou fľašou s vodou vo vodorovnej polohe sa potriasa dolu a späť krátkym energickým pohybom pripomínajúcim pranie na rumpli.
- Plastovou fľašou s vodou vo vodorovnej polohe sa rytmicky potriasa po kruhovej dráhe smerom od tela a späť ako rumba guľou.
- Plastovou fľašou vo vodorovnej polohe sa pohybuje do strán, voda v nej len slabo špliecha.
- Plastovou fľašou s vodou vo zvislej polohe sa potriasa hore a dole.

2.3.3 PLASTOVÉ FĽAŠE V ZVUKOMALEBNEJ HRE S DYCHOM

Plastové fľaše sú výborným pomocníkom na precvičenie správneho dýchania, ktoré je predpokladom dobrého hovoreného a speváckeho prejavu detí. Ozvučenie plastovej fľaše dychom je optimálne pre navodenie hlbokého brušného dýchania s oporou o bránicu, prispieva k návyku plynulého „hospodárenia s dychom“ pri výdychu.

Postup pri ozvučení plastovej fľaše dychom:

- Hrana hrdla fľaše sa priloží kolmo pod spodnú peru a ľahkým výdychom vzduchu sa rozoznie vzduchový stĺpec, ktorý je vo vnútri. Ozve sa tón pripomínajúci húkanie parníka, s menšou fľašou húkanie lokomotívy alebo trúbenie auta. Plastové fľaše sa dajú naladiť vodou na potrebné tóny vzhľadom na tóninu piesne alebo skladby: *odlievaním vody sa tón znižuje, prilievaním sa zvyšuje.*
- Zvukomalebnú hru s dychom na plastovej fľaši vyladenej vodou možno motivačne využiť na intonačné a sluchové hry, na zvukomaľbu dopravných prostriedkov i na sprievod piesní tónmi harmonických funkcií.

2.4 PLECHOVÉ ŠKATUĽKY

2.4.1 PLECHOVÉ ŠKATUĽKY V RYTMICKEJ HRE A ZVUKOMAĽBE

Prázdne plechové škatuľky rôznych veľkostí by určite nemali chýbať v inventári ozvučných predmetov. Jednak ponúkajú zaujímavú zvukomalebnú škálu krátko znejúcich kovových zvukov, jednak sú výbornou príležitosťou na zdokonaľovanie jemnej motoriky a senzomotorickej koordinácie detí.

Podobne ako plastové fľaše sú skvelou motiváciou k objavovaniu nových zvukových možností rozlične vedeným úderom. Toto počiatočné zaujatie detí je dobré časom využiť na rytmické hry so zvukomalebnými efektmi pri rytmickej deklamácii riekaniiek a v sprievodoch k piesňam. V spojení s počúvaním tematicky zodpovedajúcich drobných skladieb je zvukomalebné použitie plechovej škatuľky ako bicieho nástroja impulzom na citlivejšie vnímanie hudby a tiež prostriedkom porozumenia významu hudobno-výrazových prostriedkov.

Držanie plechovej škatuľky:

Plechová škatuľka sa pri hre drží jednou rukou. Môže byť položená na stole, ale najviac možností ponúka pri hre v sede, stlačená pevne medzi kolenami. Hrať sa na nej dá prstami alebo rôznymi paličkami.

Príklad techniky zvukomalebného ozvučenia:

- Rytmické ťukanie bruškami jednotlivých prstov na bočnú stenu plechovej škatuľky krátkymi odpruženými údermi ako ostré *staccato*. Pri tejto hre sa môžu obe ruky striedať alebo sa do hry zapoja všetky prsty.
- Rytmické klepanie ukazovákom na bočnú stenu škatuľky ako na dvere.
- Plechová škatuľka je otočená hore dnom, hrá sa na nej kolmo postavenými ukazovákami, prípadne nechtami. Môže sa nimi aj zaklopať.

2.4.2 PLECHOVÉ ŠKATUĽKY S GUMIČKOU V ZVUKOMALEBE

Popri uvedených možnostiach rytmického ozvučenia môže byť zvuková škála rôzne veľkých plechových škatuliek ešte ďalej obohatená, a to drnkaním ukazováka o natiahnutú gumičku cez korpus škatuľky. Docieli sa tak dynamicky ostrý zvuk, a preto by jeho zvukomalebné použitie v hudobnom kontexte malo byť skôr „korením“. Ak v plechovej škatuľke zostalo ešte aj trochu sypkého čaju, môže sa rytmickým potriasaním premeniť na zaujímavo znejúcu hrkálku. Pri pohotovej manipulácii s plechovou škatuľkou je teda k dispozícii rozmanitá zvuková paleta na kreatívne akustické hry.

2.5 IGELITOVÉ VRECKÁ

Ozvučenie igelitových vreciek rôznymi druhmi pohybu do kontrastnej zvukovej škály patrí k obľúbeným senzomotorickým a zvukomalebným hrám s napodobňovaním dažďa, listia, vlaku či myšky a pod. Vhodné sú vrecká zo silnejšieho materiálu, ktoré sa pri manipulácii nelepia na ruky a dobre znejú. U predškolských detí je potrebné použiť z bezpečnostných dôvodov vrecká malých rozmerov, aby si ich nemohli natiahnuť cez hlavu. Rozmanité ozvučenie igelitových vreciek v rukách detí slúži na rozvíjanie jemnej motoriky a rytmickej presnosti, prehľbuje sluchovú vnímavosť detí a zároveň cit pre používanie tempovej a dynamickej škály.

Príklady techniky zvukomalebného ozvučenia:

- Rytmické trenie vrecka v dlaniach, dá sa aj krúživým pohybom.
- Rytmické točenie vreckom pripomínajúce pohyb pedálov bicykla.
- Vrecko sa oboma rukami drží za horný okraj a ľahko sa s ním veje ako vejárom.
- Jedna ruka drží vrecko, druhá doň tleskne alebo do nafúknutého buchne.
- Napnuté igelitové vrecko sa drží za kratšie okraje v pästiach oboch rúk. Päste úderom o seba vrecko stlačia a opäť ho napnú ako ťahaciu harmoniku.

2.6 PAPIEROVÉ HÁRKY

K zvukomalebnému súboru ozvučných predmetov patrí aj séria zvukov, ku ktorým sa dospeje cielenou manipuláciou s hárkom jemného alebo novinového papiera, prípadne s papierom na pečenie alebo so staniolom.

Príklady techniky zvukomalebného ozvučenia:

- Prudké aj pomalé stláčanie; trhanie; rýchle kmitanie voľne visiacim hárkom; rytmické trenie dvoch papierových hárkov v dlaniach; trenie dvoch hárkov papiera krúživým pohybom; rytmické tleskanie dvoma hárkami papiera o seba; tleskanie dvoma hárkami papiera so striedavým pohybom dlaňou hore a dole; šušťanie papierom medzi dvoma prstami a ďalšie. Možnosť zvoliť a striedať pohyb rôznej intenzity, prispôbovať ho materiálu, rôzne rytmizovať, ale hlavne posudzovať všetky zvukové nuansy a rozhodovať o ich zvukomalebnom uplatnení v charakteristických situáciách je pre deti príjemnou senzomotorickou aj relaxačnou hrou.

2.7 LUSKÁČIK PÁKOVÝ

Kovový pákový luskáčik aktivizuje pozornosť detí a motivuje ich k zvukomalebnej rytmickej hre. Pravidelným pohybom pákového luskáčika sa získa krátky, dynamicky nie príliš silný kovovo znejúci zvuk, ktorým možno presne vymedziť pulzáciu prízvuchných a neprízvuchných dôb v piesňach a riekankách. Tento zvuk je dobre počuť aj pri voľnom pohybe detí v priestore, preto sa hodí k sprievodu pochodových a tanečných piesní. Zvuk luskáčika posilňuje detskú hudobnú predstavivosť a tiež senzomotorickú koordináciu, ktorá spočíva v uvoľnenom pohybe paží a v pravidelnosti rytmických úderov.

2.7.1 HRA NEPRÍZVUCHNÝCH TAKTOVÝCH DÔB

Rytmická hra luskáčika podporí spev *staccato*, precvičí delenie základných notových hodnôt, napríklad štvrtových hodnôt na osminky, šestnástiny či trioly v kombinácii s metrrytmickou hrou na bubienku.

Pákový luskáčik je dokonalou pomôckou na zvládnutie hry na neprízvuchné doby taktov, tzv. swingovanie, ktoré je pre deti školského i predškolského veku technicky dostupné a názorné. V párných taktoch sa rozovretie páky na prízvuchnú dobu stáva prípravným pohybovým gestom, ktoré sa pri nasledujúcej dobe premení na kovovo znejúci úder oboch čeľustí luskáčika o seba.

2.8 METODICKÉ PŘÍKLADY S VYUŽITÍM ZVUKOMALEBY OZVUČNÝCH PREDMETOV A DREVENÝCH NÁSTROJOV

2.8.1 TANEC BÚRKY S MRAKOM

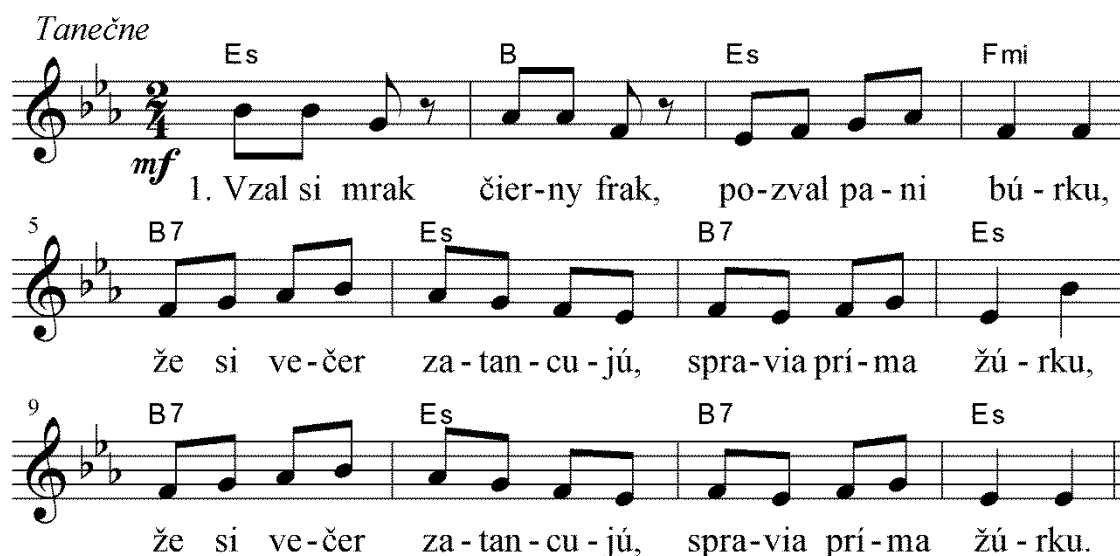
*zvukomalebný sprievod tanečnej piesne, súhra drevených rytmických nástrojov,
technika hry na drevených rytmických nástrojoch*

BÚRKA

hudba: Viktor Kalabis

slová: Václav Čtvrtek

Tanečne

mf 1. Vzal si mrak čier-ny frak, po-zval pa-ni bú-rku,
že si ve-čer za-tan-cu-jú, spra-via prí-ma žú-rku,
že si ve-čer za-tan-cu-jú, spra-via prí-ma žú-rku.

1. Zvukomalebný sprievod na drhle *Tanec búrky s mrakom*

- Drhlo držte vo vodorovnej polohe medzi kolenami a hrajte naň oboma ozvučnými minidrievkami podľa grafického partu.

grafický part: drhlo

2/4 »»»»» »»»»» | »»»»» »»»»» | • • • • | Λ Λ |

Vzal si mrak čier-ny frak, po-zval pa-ni bú-rku,

[: • • • • | • • • • | »»»» »»»» | »»»» »»»» :]

že si ve-čer za-tan-cu-jú, spra-via prí-ma žú-rku.

»» » drhnúť oboma minidrievkami v označených smeroch (metrum)

- ťukať striedavo na hladké okraje drhla (rytmus)

Λ drhnúť minidrievkami protipohybom od krajov k stredu (metrum)

2. Zvukomalebný sprievod piesne rapkáčom *Tanec búrky s mrakom*

- Rapkáč uchopte jednou rukou za korpus, druhá ruka bude ovládať zúbky točením rukoväťou. Rôzne spôsoby hry striedajte podľa grafického partu.

grafický part: rapkáč

2/4 ☀ ~ | ☀ ~ | ☀ ~ | ☀ ~ |

Vzal si mrak čier-ny fra-*k*, po-zval pa-ni bú-rku,

[: ^ ^ ^ ^ | ^ ^ ^ ^ | @@@@ @ @ | @ @ @ :]

že si ve-čer za-tan-cu-jú, spra-via prí-ma žú-rku.

☀ otočiť krátko rukoväťou rapkáča, druhá ruka drží jeho korpus (takt – metrum)

^ otočiť rukoväťou rapkáča o jeden zúbok, druhá ruka drží korpus (rytmus)

@ jedna ruka drží rukoväť, ukazovák druhej ruky plynule otáča korpus

~ štvrt'ová pauza

3. Sprievod hrou rytmických vajec a zátok *Tanec búrky s mrakom*

- Rytmická hra je určená pre dvojicu hráčov, záleží pri nej na súhre.
- **1. hráč** hrá rovnými plôškami dvoch drevených rytmických vajec na ťažké doby taktov. Drevené vajcia sa držia v zvislej polohe plôškami k sebe, úder sa uskutočňuje horným vajíčkom o vajíčko spodné. Oporou presného úderu sú jednoslabičná slová *mrak – fra-k*.
- **2. hráč** hrá dvoma malými rytmickými zátkami v priestore v tvare číslice osem zdola nahor a späť. Začína dvoma údermi dole, pokračuje jedným uprostred, potom sa začína rovnakou rytmickou figúrou dvoma údermi hore a opäť jedným uprostred. Tvar číslice osem pomáha pravidelnej hre rytmickej figúry v stálom tempe.
- Hrá sa polková rytmická figúra (dve osminky a štvrt'ová doba), rytmickou oporou sú slová *vzal si mrak – čierny fra-k*.

4. Sprievod ozvučnými minidrievkami *Tanec búrky s mrakom*

- Na ozvučných minidrievkach sa hrá rytmus piesne *Búrka*. Kvôli dodržaniu stáleho tempa treba rozdeliť hru rytmu: v 1. takte sa hrá vľavo od tela, v 2. takte vpravo od tela, v 3. a 4. takte sa hrá pred telom pravidelným prekladaním drievok pri hre zhora. Ďalej sa tento postup opakuje.

2.8.2 V RYTME DAŽĎOVÝCH KVAPIEK

využitie ozvučných predmetov na vyjadrenie zvukomalby,
dynamických kontrastov, pravidelného rytmu a melódie staccato

DAŽĎOVÉ KVAPKY

melódia: detský ľudový popevok

slová: ľudová slovesnosť

Veselo

p Da-žďo-vé kva-pky na-tia-hli la-bky a ťa-pi-ty ťap.

7 *cresc.* Be-ha-li po ple-chu, ro-bi-li ne-ple-chu, *p* ťa-pi-ty ťap.

2. Janko mal dáždniček, zmokol mu maliček, ťapity ťap.

Slniečko svietilo, maliček sušilo, ťapity ťap.

V RYTME DAŽĎOVÝCH KVAPIEK

1. Expresívna rytmická deklamácia slov popevku *Dažďové kvapky*

- Slová detského popevku použite najprv ako riekanku k rytmickej deklamácii s pravidelnými osminkami v 3/8 takte.

počúvanie expresívnej deklamácie s dynamickými kontrastmi:

- Vypočujte si riekanku a všimnite si, kedy sa o dažďových kvapkách hovorí potichu a kedy hlas trochu zosilnie. Kedy bude riekanka najsilnejšia? (*robili neplechu*) Riekanka o dažďových kvapkách sa skončí ticho alebo silno? (*ticho*) Viete prečo?
- Teraz predneste riekanku znova a silu hlasu prispôbte jej obsahu.

2. Zvukomalebná rytmická hra na tele *Dažďové kvapky*

- Zopakujte si všetky druhy hry na tele a počúvajte zvuky, ktoré vydávajú. Skúste ich spojiť s prednesom riekanky o *kvapkách* a meňte ich vždy po dvoch taktach.

Príklad:

- *Dažďové kvapky*

Jemne tleskajte raz dlaňou zhora na chrbát druhej dlane.

- *natiahli labky a*
Plieskajte zľahka o stehná striedavo oboma dlaňami.
- *ťapity ťap.*
Mätko prešľapujte na mieste striedavo oboma nohami.
- *Behali po plechu,*
Tlieskajte v rytme dutými dlaňami s prepletenými prstami.
- *robili neplechu,*
Striedajte obe nohy pri rytmických podupoch na mieste.
- *ťapity ťap.*
Mätko prešľapujte na mieste striedavo oboma nohami.

3. Inštrumentálna rytmická zvukomaľba *Ako hrajú kvapky*

- Vyberte hudobné nástroje a ozvučné predmety zo svojho okolia, ktorými by ste mohli vymeniť zvukomalebný sprievod hrou na tele za inštrumentálny rytmický sprievod tak, aby zvukovo aj dynamicky čo najlepšie vystihol obsah riekanky *Dažd'ové kvapky*.

Príklad výberu nástrojov a ozvučných predmetov:

- *Dažd'ové kvapky* rytmické potriasanie plastovou fľašou s trochou vody
 - *natiahli labky a* ozvučné minidrievka
 - *ťapity ťap.* kovový pákový luskáčik
 - *Behali po plechu,* hra prstami na prázdnej plechovej škatuľke od čaju
 - *robili neplechu,* brnkánie o gumičku natiahnutú cez plechovú škatuľku
 - *ťapity ťap.* rytmické trenie igelitového vrečka v dlaniach
- Rozdeľte si nástroje aj predmety a postavte sa do radu podľa určeného poradia zvukomalebnej hry. Inštrumentálnu zvukomaľbu hrá najprv jeden po druhom (*štafetou*) ako sprievod k riekanke alebo k spevu popevku *Dažd'ové kvapky*.
 - Ak sa vám hra darí, určite si nenechajte ujsť príležitosť vyskúšať si ju aspoň v *dvojhlasnom kánone*, hoci aj bez riekanky či spevu.
 - Zaujímavým zvukovým celkom bude táto inštrumentálna zvukomaľba zahraná ako postupné pridávanie nástrojov a ozvučných predmetov s prirodzene narastajúcou dynamikou.

- Platí pravidlo, že každý muzikant hrá od svojho verša až do konca. Poslednému dvojtaktiu pristane len obyčajné slabé zašušťanie vreckom. V hudbe sa tejto náhlej dynamickej zmene hovorí *subito piano*.

4. Rytmický sprievod s minidrievkami *Ako kvapky vystrájajú*

- *Kvapky šantia, hneď sú tu, hneď zas inde*. Skúste napodobniť ich vyvádzanie hrou na minidrievkach v rôznych smeroch okolo tela podľa rytmu riekanky. Kto objaví najviac možností? Vyskúšajte ich!
- Zahrajte si hru *Na zrkadlo*: Jeden žiak ponúka rôzne spôsoby hry na minidrievkach v rytme, ostatní ich opakujú, hrajú spolu s ním.
- V predvádzaní pohybu pri hre sa striedajte, nemeňte často pohyb.

5. Zvukomaľba dažďa s plechovou škatuľkou *Kvapky na plechu*

- *Dažd'ové kvapky behali po plechu, najskôr po nejakej streche*. Ich zvuk najvernejšie napodobníte hrou na plechovej škatuľke od čaju a bude dobré, ak v nej zostane aspoň trochu čaju. Ešte zostáva natiahnuť cez ňu gumičku pre hlučné zvuky *neplech*y a zaujímavý „nástroj“ je pripravený.
- K hre sa posadíte a škatuľku stisnete pevne kolenami. Otočte ju dnom nahor, aby sa lepšie drnkalo ukazovákom o gumičku.

Príklad zvukomalebnej hry:

- *Dažd'ové kvapky*
Rytmicky 3x zaklopkajte bruškami jednotlivých prstov jednej ruky na bočnej strane plechovej škatuľky, potom to isté prstami druhej ruky na protiľahlej strane; krátkymi údermi ako ostré *staccato*.
- *natiahli labky a*
Zaklopkajte 3x na bočnú stenu škatuľky spredu ako na dvere, najskôr jedným ukazovákom, potom na rovnaké miesto druhým ukazovákom.
- *ťapity ťap*.
Povoľte kolená pri držaní škatuľky, súčasne ju oboma rukami podržte a 4x s ňou rytmicky potraсте zhora nadol; čaj v nej jemne šuští ako *šumiaci dažď*.
- *Behali po plechu*,
Kolenami stlačte škatuľku a rytmicky hrajte zhora na jej dno kolmo postavenými ukazovákami, prípadne nechtami.

- *robili neplechu,*

Zabrnkajte jedným ukazovákom 3x o gumičku natiahnutú cez plechovú škatuľku ako na strunu, potom to isté druhým ukazovákom.

- *ťapity ťap.*

Povoľte kolená pri držaní škatuľky, súčasne ju oboma rukami uchopte a 4x ňou rytmicky potraďte zhora nadol.

Poznámka: Silnejší zvuk vydáva väčšia škatuľka, aj sa lepšie drží medzi kolenami.

Ak by sa malým deťom neozývala hra bruškami prstov o stenu plechovej škatuľky, nech radšej hrajú súčasne oboma rukami alebo viacerými prstami naraz.

6. Dažd'ová zvukomaľba s plastovou fľašou *Kvapky a kvapôčky*

- *Máte pred sebou opäť zaujímavú úlohu, znovu zahrať dažd'ovú zvukomaľbu ako sprievod k riekanke, ale tentoraz si musíte poradiť len s malou plastovou fľašou.*

- Ako na to? Najlepšie v sede s fľašou zľahka stlačenou medzi kolenami. Obe ruky vám zostanú voľné, a tak sa hneď môžete začať hrať na *objaviteľov dažd'ových zvukov*, aj keď je fľaša zatiaľ bez vody.

Príklad techniky zvukomalebnej hry:

- *Dažd'ové kvapky*

Zaklopkajte bruškami jednotlivých prstov jednej ruky 3x na fľašu, potom 3x prstami.

- *natiahli labky,*

Klopkajte rovnako ako na začiatku, ale obe ruky hrajú 6x spoločne.

- *ťapity ťap.*

Ľubovoľným prstom zaklopkajte s každou slabikou zhora na zátku.

- *Behali po plechu,*

Oboma rukami striedavo „udierajte“ zo strán do fľaše rytmus všetkými prstami jednej ruky súčasne.

- *robili neplechu,*

Oboma rukami „udierajte“ zo strán do fľaše rytmus všetkými prstami súčasne.

- *ťapity ťap.*

Ľubovoľným prstom zabrnkajte s každou slabikou zhora na zátku.

7. Dažd'ová zvukomaľba plastovej fľaše s vodou *Vodné hry*

- *Konečne prichádza k slovu alebo skôr k zvuku samotná voda. Tá je s dažďovými kvapkami príbuzná, a tak hneď začujeme, ako si so sprievodom riekanky poradí. Samozrejme jej pomôžeme. Aby sme neboli z tejto hry hneď celí premočení, radšej uzavrieme trochu vody do malej plastovej fľaše.*
- Viete, ako vodu v plastovej fľaši rozoznať, aby sa stala originálnym sprievodom riekanky alebo popevku o *dažd'ových kvapkách*?
Uchopte ju jednou rukou dole za dno, druhou rukou hore za zátku a držte ju vo vodorovnej polohe. Najlepšie sa s ňou hrá v stoj.

Príklad techniky zvukomalebnej hry:

- *Dažd'ové kvapky si natiahli labky,*
Plastovú fľašu nakláňajte zo strany na stranu so začiatkom každého slova na ťažké taktové doby.
- *ťapity ťap.*
Plastovú fľašu držte kolmo na podlahu jednou rukou za dno, ukazovákom a prostredníkom druhej ruky striedavo zatŕkajte na zátku.
- *Behali po plechu,*
Plastovú fľašu nakláňajte zo strany na stranu na každú slabiku podľa rytmu.
- *robili neplechu,*
Plastovú fľašu vo vodorovnej polohe potreste podľa rytmu smerom od tela a späť ako rumba guľou.
- *ťapity ťap.*
Plastovú fľašu držte kolmo na podlahu jednou rukou za dno, ukazovákom a prostredníkom druhej ruky striedavo zatŕkajte na zátku.

8. Rytmický sprievod na minidrievkach *Kvapky šantia*

- *Kvapky šantia, hneď sú tu, hneď zas inde.* Skúste napodobniť ich vyvádzanie hrou na minidrievkach v rôznych smeroch okolo tela podľa rytmu popevku. Kto objaví najviac možností? Vyskúšajte ich!
- Zahrajte si hru *Na zrkadlo*: Jeden žiak ponúka rôzne spôsoby hry na minidrievkach v rytme, ostatní ich opakujú, hrajú súčasne s ním. V sólovom predvádzaní rytmickej hry na minidrievkach sa striedajte, nemeňte rytmickú hru okolo tela príliš často.

2.8.3 MRÁZ NEZJE NÁS!

*zvukomalebny sprievod riekanky,
technika hry na drevených rytmických nástrojoch a ozvučných predmetoch,
súhra drevených rytmických nástrojov a ozvučných predmetov*

OZIABA

*Oziaba, oziaba až uši horia,
už mrzne nebo, rieky i polia.
Zimný čas, páli mráz,
ale nezje nás!*

Belo Felix

1. Skupinová dramatizácia riekanky *Oziaba*

- Riekanku zrytmizujte nasledovne: 1. polovicu v 3/4 takte a 2. polovicu v 2/4 takte. Potom sa rozdeľte do dvoch skupín na sugestívne znázornenie obsahu riekanky rytmickou deklamáciou s pantomimickým napodobňovaním.
- Rozdeľte si verše pre striedanie skupín podľa nasledujúceho príkladu. Potom spojte expresívnu rytmickú deklamáciu s pantomimickým pohybom a nezabudnite na záverečné akcentované dupnutie, ktoré by sa v oboch skupinách malo ozvať súčasne ako jeden zvuk.
- Skúste pridať k predvedeniu riekanky ešte predohru v podobe pantomimického napodobňovania obsahu *Oziaba* bez slov.

Príklad:

<i>Oziaba, oziaba,</i>	1. skupina: pravidelné trenie dlaňami (rytmus)
<i>až uši horia.</i>	2. skupina: pravidelné trenie uší palcami a ukazovákmi (rytmus)
<i>Už mrzne nebo,</i>	1. skupina: rytmické trenie dlaňami zhora nadol (rytmus)
<i>rieky i polia.</i>	2. skupina: rytmické trenie dlaňami vľavo a vpravo (rytmus)
<i>Zimný čas,</i>	1. skupina: rytmické trenie pred telom
<i>páli mráz,</i>	2. skupina: intenzívne zrýchlené trenie pred telom
<i>ale nezje nás!</i>	všetci: duté tleskanie dlaňami s prepletenými prstami 2x vľavo, 2x vpravo a uprostred pred telom, 2. doba posledného taktu: akcentované dupnutie

2. Zvukomalebný sprievod *Mrazivé vrecká*

- Pantomimický sprievod k riekanke doplňte tiež zvukomalebnou hrou na igelitových vreckách. Počúvajte, ako „mrazivo“ oživí jej obsah. Zvukomaľbu bez slov použite ako predohru či dohru k riekanke so záverečným efektom buchnutia nafúknutého vrecka.

Príklad:

<i>Oziaba, oziaba,</i>	1. skupina: rytmické trenie igelit. vrecka v dlaniach
<i>až uši horia.</i>	2. skupina: trenie igelit. vrecka v dlaniach striedavo pri ušiach
<i>Už mrzne nebo,</i>	1. skupina: rytmické trenie igelit. vrecka nad hlavou
<i>rieky i polia.</i>	2. skupina: rytmické trenie dlaňami vľavo a vpravo
<i>Zimný čas,</i>	1. skupina: rytmické trenie pred telom
<i>páli nás,</i>	2. skupina: intenzívne zrýchlené trenie pred telom
<i>ale nezje nás!</i>	všetci: rytmické vytáhovanie stien vrecka do strán a stiahnutie
	2. doba posledného taktu: rázne stlesknúť vrecko dlaňami

3. Zimné rytmické šantenie *Na drievka, vajcia a zátky*

- Postavte sa oproti sebe do dvojíc v dvoch radoch A, B. Každé dieťa v rade A hrá dvoma rytmickými vajcami, jeho partner v rade B hrá dvoma rytmickými zátkami.
- **Rad A:** Každé dieťa hrá dvoma rytmickými vajcami. Priloží ich na seba rovnými plôškami a vrchným vajíčkom krátko udrie o spodné vajce v súlade s ťažkou dobou taktov. Odraz vrchného vajíčka pripomína pružný úder paličkou na bubon či zvonkohru. Oporou presného úderu vajíčkami na ťažké doby je jednoslabičné slovo *mráz*, prípadne striedanie i ďalších zimných slov: *sneh – ľad, mráz – čas*.
- **Rad B:** Každé dieťa hrá dvoma malými rytmickými zátkami metrum tromi priestorovo rozloženými údermi v tvare čísllice osem opakovane zdola nahor a späť. Oporou presnej metrorytmickej hry sú dvojslabičná slová: *mr-zne / pá-li*.
- Presná súhra každej dvojice s drevenými rytmickými vajcami a zátkami je prípravou na rytmický dvojhlas, ktorý príjemne a zaujímavo znie ako sprievod k rytmickej deklamácii tejto zimnej riekanky.
- Ako ďalší zvukomalebne znejúci nástroj možno pripojiť minidrievka k hre pravidelných osminek v súlade so slovami: *u-ši ho-ria / rie-ky po-lia*.
- Na šikovných muzikantov s rytmom v tele čaká ešte odmena:
Počúvajte drevený rytmický trojhlas a skúste k nemu pridať zvukomalebný sprievod *Mrazivé vrecká*.

2.8.4 O DVOCH VLOČKÁCH

*rytmická deklamácia riekanky v spojení so senzomotorickým pohybom prstov,
vedomé ovládanie prstov v rytme riekanky, expresívny prednes*

VLOČKY

Čiara k čiare, krížom krážom vločky znášajú sa nadol.

Jedna vločka druhú počká, pozdravia sa, žmurknú očká.

Husto sneží, chumelí sa, vločky v slnku jagajú sa.

Hali, bali, habali, do gule sa schovali.

Hali, bali, habali, do gule sa schovali.

Eva Jenčková

PRSTOVÁ HRA S RIEKANKOU VLOČKY

- Slová riekanky *Vločky* zrytmizujte v 2/4 takte, potom k jej prednesu pripojte pantomimický pohyb prstov v súlade s rytmom riekanky.

Pantomimický pohyb prstov podľa riekanky:

- *Čiara k čiare,*
Pred telom natiahnite ľavý ukazovák, potom vodorovne vedľa neho pravý ukazovák.
- *krížom krážom*
Skrížte 2x ukazováky cez seba (metrum).
- *vločky znášajú sa nadol.*
Skrížené ukazováky hojdajte zo strany na stranu s plynulým klesaním nadol.
- *Jedna vločka*
Pred telom natiahnite ľavý ukazovák.
- *druhú počká,*
Potom vodorovne vedľa neho pravý ukazovák.
- *pozdravia sa,*
Skrížte ukazováky cez seba a zároveň sa s nimi „ukloňte“.
- *žmurknú očká.*
Pokrčte 2x skrížené ukazováky.

- *Husto sneží,*
Začnite šuchotať ukazovákmi o palce blízko uší, potom pridajte slová *Husto sneží*.
- *chumelí sa,*
Pohybujte rýchlo prstami oboch rúk s postupným klesaním.
- *vločky v slnku jagajú sa.*
Striedavo zatvárajte prsty v päst' a opäť ich nat'ahujte (rytmus).
- *Hali, bali, habali,*
Spájajte postupne prsty ľavej a pravej ruky do striešky (rytmus).
- *do gule sa schovali.*
Stlačte prsty do pästí a zvol'na otáčajte oboma zápästiami.
- *Hali, bali, habali,*
Spájajte postupne prsty ľavej a pravej ruky do striešky (rytmus).
- *do gule sa schovali.*
Stlačte prsty do pästí a zvol'na otáčajte oboma zápästiami v opačnom smere.

3 RYTMY ZIMY

Rytmy zimy sú pedagogicky vďačnou témou, pretože charakteristika tohto ročného obdobia je veľmi pestrá. Prináša veľa nových pojmov, ktorým treba porozumieť z hľadiska prírodných zákonov aj ľudského fungovania. Čo prináša zima? Samozrejme sneh, mráz, ľad a poľadovicu, cencúle, fujavicu, chumelicu a záveje. K tomu všetkému patria tiež zimné športy a detské hry na snehu či na ľade. So zimným obdobím sa spájajú aj sviatočné dni ako Mikuláš, Vianoce a Nový rok vrátane dodržiavania tradičných ľudových zvykov a pozorovania života v prírode. Predvianočný čas sa neomylné spozná aj v škole podľa príprav na vianočnú besiedku. Možno sa aj medzi inými darčekom chystá prekvapenie pre rodičov a všetkých blízkych v podobe hudobných darčiekov. Každý rok je to rovnaké, všetko záleží na vás: Vybrať pekné zimné verše a pesničky, prekvapiť novými koledami, premeniť sa v dramaturga, režiséra, dirigenta či muzikanta.

Ako sa dajú rozmanité podoby zimy využiť v hudobnej výchove? Zimná tematika je obsiahnutá hlavne v početnom piesňovom repertoári a v posluchových skladbách pre deti rôznych vekových stupňov. Okrem toho k precíteniu hudobnej podoby zimy inšpiruje početná zásoba riekaniek, pranostiek, hádaniek, vyčítaniek a popevkov z dedičstva ľudovej slovesnosti i zo súčasnej tvorby pre deti. Práve tento repertoár poskytuje pedagógom skvelú príležitosť na využívanie bohatej škály detských hudobných a muzikálnych činností vrátane kreatívnych hier s hudobnou rečou. Významný motivačný a formatívny vplyv majú drevené rytmické nástroje, ktoré zvukomalebne obohatia hudobné činnosti, efektívne rozvíjajú jemnú motoriku detí a ich rytmické schopnosti.

3.1 FORMATÍVNY VPLYV DREVENÝCH RYTMICKÝCH NÁSTROJOV

Súbor drevených rytmických nástrojov predstavuje drobný bicí inštrumentár, ktorý je pre deti predškolského i školského veku spojený s prirodzeným sklonom k manipulácii so znejúcimi predmetmi a so živelnou túžbou po ich rozozvučení. Nástroje sú vyrobené z kvalitného, dobre znejúceho dreva s prírodnou povrchovou úpravou, príjemne sa držia a veľkosťou i tvarom sú prispôbené detskej ruke.

Tieto drevené nástroje poskytujú jednotlivo aj v kombinácii celého súboru zaujímavú zvukomalebnú paletu. Sú výbornou pomôckou v rámci zdokonaľovania jemnej motoriky detí, motivujú rozvíjanie rytmického cítenia aj citu pre hudobno-výrazové prostriedky a ich zmeny v individuálnom prejave či viachlasovej súhre.

3.2 CHARAKTERISTIKA DREVENÝCH RYTMICKÝCH NÁSTROJOV A ICH VYUŽITIE V ŠKOLE

3.2.1 OZVUČNÉ MINIDRIEVKA

- *Ozvučné minidrievka* majú príjemne znelý a pritom dynamicky oveľa slabší zvuk oproti klasickým ozvučným drievkam z palisandra, a preto ich môžu veľmi dobre zastúpiť, najmä pri väčšom počte súčasne hrajúcich detí. To je ich nesporná výhoda. Každé dieťa má príležitosť ozvučiť minidrievka vlastnou pohybovou aktivitou a vnímať tak hudobné prostriedky, hlavne rytmus, tempo a dynamiku oveľa intenzívnejšie ako pri jednoduchom sledovaní hry druhých.
- Ozvučné minidrievka dobre slúžia nielen na precvičenie rôznych rytmických figúr, ale môžu byť využité aj na kreatívnu hru, spojenú s objavovaním rôznych zvukových možností rôznym uchopením nástroja. To sa týka napríklad úderu pozdĺžnou plochou minidrievka o drevenú podložku (ťažké doby taktov) alebo pružného ťukania jeho guľatou plôškou (metrum). K rytmicky presnej súhre oboch kontrastných zvukov potom zostáva ešte pripojiť pravidelné ťukanie minidrievkami (rytmus) a zaujímavý zvukomalebný sprievod troch skupín k piesni je pripravený.
- Ozvučné minidrievka sa môžu stať tiež súčasťou pohybovej akcie, v ktorej sa uplatnia nielen zvukovo, ale aj ako scénická rekvizita pri pohybe dvojíc v priestore. Príklad: Dvojica detí stojí za sebou. Prvý z dvojice priloží ozvučné minidrievka kolmo na bedrá, druhý z dvojice na ne hrá striedavým alebo súčasným úderom na mieste alebo pri spoločnom pohybe v priestore.

3.2.2 DREVENÉ RYTMICKÉ VAJCIA

- *Drevené rytmické vajcia* sú skvelou pomôckou na rozvíjanie jemnej motoriky a zdokonaľovanie senzomotorickej koordinácie detí. V rôznych pohybových hrách pre jednotlivcov alebo skupiny často slúžia na riadenú manipuláciu bez vydávania zvuku, ale tiež je možné využiť ich znejúce rytmické údery.
- Okrem toho majú uvedené senzomotorické aktivity významnú úlohu najmä pri využití v hudobnom kontexte. Ide hlavne o koordináciu tohto pohybu s rytmizovaným prednesom riekaniek či spevom piesní, čo má výrazne pozitívny vplyv na vnímanie metrorytmickej pulzácie a na rozvoj rytmického cítenia detí. Pohyb s dreveným vajcom je tak podriadený hudobnej reči a deti jeho prostredníctvom môžu vedome reagovať na rytmus, tempo a dynamiku hudby, rozlišovať jej opakovanie či kontrast.

Rozmanité hudobno-pohybové hry s dreveným rytmickým vajcom tak evidentne podporujú sústredené vnímanie hudby a súčasne sú základom detského hudobného myslenia.

- Použitie dreveného vajca v koordinácii s rytmizovaním rečou alebo spevom je tiež funkčným dychovým cvičením. Pravidelná metrorytmická pulzácia, ktorej podlieha pohyb s dreveným vajcom, totiž „postráži“ správne nádychy podľa logických hudobných celkov, prirodzene vedie deti k ich rešpektovaniu a hospodáreniu s dychom. Pohyb je v týchto situáciách primárny a pri nesprávnom nádychu napríklad uprostred slova by bola jeho pravidelnosť narušená. Aj v tanečných a hudobno-pohybových hrách napríklad s veľkonočnou alebo čertovskou či pracovnou tematikou sa drevené rytmické vajcia dobre uplatnia ako empaticky pôsobiaca rekvizita.

Príklady senzomotorickej manipulácie s rytmickým vajcom:

1. Rytmické vajce sa prekladá z ľavej ruky do pravej a späť podľa metrickej pulzácie v 2/4 takte alebo na ťažké taktové doby v 3/4 takte v súlade s rytmickou deklamáciou alebo so spevom piesne.
2. Náročnejšia je hra s metrorytmickým odovzdávaním drevených vajec v malom kruhu detí, ktorá vychádza z pravidiel ľudovej pohybovej hry *Klobúková*. Každý hráč drží rytmické vajce voľne v ľavej dlani. Pravou rukou stále odoberá vajce sprava od suseda a kladie ho do svojej ľavej dlane podľa metrickej pulzácie alebo len na ťažké taktové doby. Smer odovzdávania vajec je možné meniť.

Príklady využitia rytmických úderov dreveným vajcom:

1. Hráči sedia na zemi v malých krúžkoch a súčasne s rytmickou deklamáciou riekanky či so spevom piesne hrajú o podlahu spodnou rovnou plôškou rytmického vajca. Hru jednotlivých krúžkov riadi dirigent podľa rytmu slov, potom podľa metrickej pulzácie alebo ťažkých taktových dôb.
2. V ďalšej hre je rytmické vajce použité na spoločné ťukanie vo dvojiciach a na pohybovú improvizáciu hry na tele. Hráči v postavení oproti sebe 2x krátko ťuknú vajcami o seba hracou plôškou (metrum), potom pokračujú dvojitém ťuknutím dreveného vajca pohotovo kdekoľvek na svojom tele (metrum). Takto sa hrá počas celej piesne alebo riekanky.
3. Predchádzajúca hra môže byť využitá aj na rozvíjanie hudobnej pamäti. Jedna dvojica pohyb predvádza, ostatní sa vo dvojiciach dohovoria, koho z predvádzajúcej dvojice budú sledovať, a po 1. slohe presne zopakujú spôsob jeho hry.

4. Pri párnom počte hráčov v kruhu môže hra s metroritmickým ťukaním drevenými vajcami vo dvojiciach pokračovať ďalej týmto ťukaním tiež so susedom stojacim z druhej strany, teda bez hry na tele.

3.2.3 DREVENÉ RYTMICKÉ ZÁTKY

- *Drevenými rytmickými zátkami* sa hrá o seba krátkym odpruženým úderom. Vydávajú výrazne znelé a pritom nehlučné zvuky v dvoch kontrastných výškach podľa rozdielnej veľkosti použitého nástroja. Veľké rytmické zátky majú nižší zvuk na rozdiel od malých rytmických zátok, ktoré majú prirodzene vyšší zvuk. To sa dá dobre využiť v metroritmickej súhre, navyše aj v kombinácii s najhlbším zvukom drevených vajec. Hra s týmito nástrojmi si vyžaduje presné riadenie pohybov podľa kontroly zraku, sluchu či hmatu a posilňuje metroritmické cítenie.

Príklady využitia rytmických úderov vajcami a zátkami:

- **Rytmické vajce:** Rytmickými vajcami sa hrá o seba rovnými plôškami, krátko vrchným vajcom o spodné na ťažkú taktovú dobu.
- **Rytmické zátky:** Dvoma malými rytmickými zátkami sa hrá metrum riekanky v priestore v tvare číslice osem zdola nahor a späť: jedným úderom vždy dole, potom uprostred a nakoniec hore. Potom sa pokračuje zostupne. Hra v tvare číslice osem sa stále opakuje.
- Presná súhra dvojice hráčov s rytmickými vajcami a zátkami je prípravou na rytmický dvojhlas, ktorý príjemne a zaujímavo znie ako zvukomalebný sprievod rytmickej deklamácie veršov či spevu piesní.

3.2.4 DRHLO

- Z drevených rytmických nástrojov sa teší veľkej obľube *drhlo* pre svoj charakteristický zvuk, ktorý sa ľahko dosiahne ťahom ozvučného minidrievka po strednej vrúbkovanej časti drhla. Týmto zvukomalebným drhnutím sa dajú nápadne zvýrazniť napríklad ťažké taktové doby v tanečných či iných piesňach, kde sa striedajú párne takty s nepárnymi. V spojení s rytmickou deklamáciou sa tento zvuk zvyčajne používa na zvukomalebné ozvučenie slov s hláskou *r*. Treba tiež pripomenúť, že drhlo môže byť aj dobrou logopedickou pomôckou vďaka výraznému zvuku drhnutia, ktoré má priaznivý vplyv na vytváranie správnej zvukovej predstavy na výslovnosť hlásky *r*.

- Okrem *drhnutia* možno drhlo ozvučiť aj kontrastným zvukom v slabej dynamike odpruženým ťukaním minidrievkom na hladké okraje drhla, prípadne aj trochu ostrejším zvukom ťukania na vrúbky uprostred drhla. Oba tieto zvuky spravidla zodpovedajú ľahkým dobám taktov a v striedaní s drhnutím sú dokonalým zvukovým rozlíšením ťažkých a ľahkých dôb v párných alebo nepárných taktoch. Okrem toho sa dá rozmanitou rytmickou kombináciou všetkých týchto zvukov docieľiť takmer dokonalá zvukomaľba napríklad hlasu *sliepočky*, *kvákania žiab*, *krákania havrana a vrany*, *škrabania mačky*, *štartovania auta či motorky*, *zvuku semafora pre chodcov* a iné.
- Popri tejto tvorivej hre so zvukmi ponúka drhlo aj ďalšiu možnosť zaujímavého a navyše veľmi užitočného využitia. Ak sa pridrží vo vodorovnej polohe medzi kolenami, môžu sa na ňom všetky zvuky hrať dvoma ozvučnými minidrievkami a tento hudobný nástroj sa súčasne stane skvelou pomôckou na zdokonalenie pohybovej koordinácie oboch rúk a súčasne aj zmyslového vnímania i hudobného myslenia. Pribúdajú ďalšie možnosti vedomého použitia oboch rúk pri ozvučení drhla. Napríklad zvuk drhnutia možno dosiahnuť nielen súčasným ťahom oboma minidrievkami vpravo (značka: »»») alebo vľavo (značka: «««), ale aj protipohybom s výrazným akcentom (značka: ^). Rovnako pri ťukaní sa môžu minidrievka striedať (značka: OO) alebo sa nimi hrá súčasne (značka: ● ●).
- Tieto značky sa používajú v metrrytmickom zápise ako tzv. grafický part pre drhlo, ktorý iniciuje pohotovú čítanie týchto značiek súčasne so zodpovedajúcou technikou hry a je výbornou prípravou na budúcu hru podľa nôt.

3.2.5 DREVENÝ RAPKÁČ

- *Drevený rapkáč* je tradične spojený so sprievodom detských veľkonočných piesní a riekaniek. S ohľadom na hlučnosť roztočeného *rapkáča* jeho použitie v triede vyhovuje skôr zvukomalebnému efektu v úvode, medzihrách a závere obradných piesní a riekaniek.
- Iné, zvukovo menej intenzívne použitie rapkáča v hudobnej výchove podporuje u detí senzomotorické učenie a predovšetkým vedomú koordináciu oboch rúk pri rozoznávaní rapkáča rôznou technikou hry. Už samotná manipulácia detí s rapkáčom, motivovaná hľadaním rôznych zvukových a zvukomalebných efektov, rozvíja ich kreatívne myslenie, zvukovú a metrrytmickú predstavivosť. Okrem toho senzo-

motorickú koordináciu výrazne posilňuje nielen výmena rúk pri uchopení a ovládaní rapkáča, ale aj funkčné striedanie techniky hry.

Príklady techniky hry:

1. Rapkáč sa uchopí za korpus jednou rukou a druhá ruka otáča rukoväťou cez niekoľko zúbkov najčastejšie v pravidelnej metrickej pulzácii alebo na zdôraznenie ťažkých taktových dôb (značka: ☼).
 2. Ďalšiou používanou technikou je otáčanie rukoväťou po jednotlivých zúbkoch, ktoré sa rozoznávajú v ľubovoľnom rytme (značka: ^). Okrem rytmickej predstavivosti si tento spôsob hry vyžaduje už značnú manuálnu zručnosť detí spojenú s citlivosťou ich hmatových a sluchových vnemov.
 3. Dynamickej gradácii najlepšie vyhovuje technika hry, pri ktorej jedna ruka drží rukoväť a ukazovák druhej ruky plynule otáča korpusom (značka: @).
- Použitie *rapkáča* v rozmanitých hudobných situáciách je pre deti nepochybne motivujúcou formou rozvíjania rytmického cítenia a citu pre hudobno-výrazové prostriedky aj ich zmeny. Úspešne sa dá použiť na tvorbu zvukomalebného sprievodu k riekankám a piesňam, v spojení s rytmickou deklamáciou slov prirodzene podporuje logické frázovanie a expresívnu reč detí. Ich hudobnú predstavivosť a pamäť rozvíja hra sprievodu iba v predstave a hra podľa značiek grafického partu je tiež ideálnou prípravou na budúcu hru podľa nôt.

3.2.6 DREVENÝ VLČÍK

- *Drevený vlčík* na rozdiel od predchádzajúcich rytmických nástrojov síce zvuky nevydáva, ale zato je skvelou pomôckou na motivované pestovanie jemnej motoriky detskej ruky. Ak drevený vlčík použijeme v rozmanitých hudobných situáciách, potom jeho roztáčanie prestane byť obyčajnou motorickou hračkou a premení sa na účinné rozvíjanie detskej hudobnosti. Vydarené roztočenie vlčíka a dĺžka jeho točenia prirodzene pútajú pozornosť dieťaťa i ostatných. Dá sa to využiť napríklad na podporu dychovej funkcie v spojení so starostlivou artikuláciou a rytmickou deklamáciou slov, ďalej na rozmanité sluchové hry, na spev držaných tónov, súzvukov či spev viactónových piesní (napríklad quodlibetu) a samozrejme aj na inštrumentálnu hru a súhru. Základom všetkých týchto aktivít je koordinácia zvolenej hudobnej činnosti a zrkovného vnemu – otáčajúceho sa vlčíka – vrátane pohotovej

reakcie na jeho zastavenie, čo je v budúcnosti okrem iného aj predpokladom na pohotovú čítanie notového zápisu.

- Hudobné hry spojené s dĺžkou točenia vlčika prirodzene motivujú deti k súťažiam, ktoré zdokonaľujú ich hudobné aktivity na senzomotorickom základe a súčasne rozvíjajú ich hudobné myslenie.
- Za pozornosť stojí aj ďalšie využitie dreveného vlčika, ktoré je na rozdiel od dĺžky točenia založené na presnom začiatku roztočenia vlčika v súlade s ťažkými dobami a veľmi účinne rozvíja metroritmické cítenie detí spolu so sústredeným vnímaním hudby.

3.3 METODICKÉ PRÍKLADY S VYUŽITÍM DREVENÝCH RYTMICKÝCH NÁSTROJOV

3.3.1 HROZIA VEĽKÉ MRAZY

*hudobný žáner melodráma, inštrumentálna rytmická zvukomaľba
ako štafeta jednotlivcov alebo skupín, expresívny zborový prednes veršov,
kombinácia využitia slova a hudby v melodráme: 1. slovo a hudba znejú súčasne,
2. slová znejú bez hudby, 3. hudba znie bez slov*

MRZNE A MRZNE

Mrzne a mrzne a mrzne.

Ten, kto sa neschová, zmrzne.

A kto sa neschová hneď,

bude z neho cencúl', vložka a ľad!

detská zimná riekanka

MALÁ MELODRÁMA HROZIA VEĽKÉ MRAZY

1. Expresívny prednes s inštrumentálnou zvukomaľbou

- Pokúste sa o zborový prednes veršov *Mrzne a mrzne*. Postrážte si pritom jednotné frázovanie, tempo a odmlky, starostlivú výslovnosť, intonáciu aj dynamiku reči vrátane akcentov.
- K dosiahnutiu sugestívnej atmosféry zborového prednesu a k dokresleniu obsahu riekanky prispeje použitie zvukomalebných inštrumentálnych plôch. Zaujímavý

kontrast sa dá dosiahnuť striedaním hry jednotlivých rytmických nástrojov s ich súhrou, miestami znie len recitácia.

- Pri recitácii veršov použite aj zvukomalebnú hru na igelitových vreckách.

Návrh interpretácie:

- *Mrzne a mrzne a mrzne.*

1. Skupinový prednes: Expresívne s gradáciou dynamiky *p – mf – f*.

2. Nástrojová hra: Tri deti hrajú postupne a s narastajúcou dynamikou.

Zvukomalebný sprievod na drhlo k slovám *mrzne*:

Drhlo: Krátko a energicky drhnúť tyčkou od seba a späť v súlade s rytmom slov.

Igelitové vrecko: rytmické trenie podľa slabík slov *mrzne*.

- *Ten, kto sa neschová, zmrzne.*

1. Skupinový prednes: Expresívne s gradáciou dynamiky *p – mf – f*.

2. Nástrojová hra: Všetky tri deti zahrajú rázne na drhlá so slovom *zmrzne*.

Igelitové vrecko: 2x energické trenie podľa slabík slova *zmrzne*.

- *A kto sa neschová hneď,*

1. Skupinový prednes: So sugestívne varovným výrazom.

2. Nástrojová hra: Rázny úder na bubon so slovom *hneď*.

Igelitové vrecko: Jedna ruka drží vrecko, druhá doň odspodu tleskne
so slovom *hneď*.

- *bude z neho cencúl', vložka a ľad!*

1. Skupinový prednes: Zvoľna a s dôrazom na slová: *cencúl', vložka, ľad*. Hlasovo zafarbiť slová: *vložka* (jasne) a *ľad* (temne).

2. Nástrojová hra: zvukomaľba so slovami *cencúl', vložka, ľad*.

Drhlo: Zvoľna drhnúť tyčkou od seba (*cen-*) a späť (*-cúľ*).

Rapkáč: Ľavá ruka drží pevne rukoväť rapkáča a pravá ruka otáča zvoľna korpusom so slovom *cencúl'*.

Rolničky: S prednesom slová *cencúl'* rýchlo a jemne potriasť nástrojmi.

Prstové činelky: Ľahko 2x cinknúť súčasne so slabikami slová *vložka*.

Činel s plstenou paličkou: Mätko úder paličkou na kraj súčasne
so slovom *ľad*.

Igelitové vrecko: Jemne trieť vrecko medzi palcami a ukazovákmi (*cencúl', vložka*), tlesknúť do vrecka (*ľad*).

3.3.2 ZIMNÝ HOST SPRAVIL MOST

*slovné rytmické figúry v 3/4 takte, paralely slovných figúr v inštrumentálnej
zvukomal'be, tanečná interpretácia hádanky s bielizňovou gumou*

PRIŠIEL K NÁM HOST'

*Prišiel k nám host',
spravil nám most,
bez sekery, bez dláta,
je pevný dosť!*

Čo je to?

MRÁZ

1. Rytmické hry s hádankou *Prišiel k nám host'*

rytmická deklamácia:

- Veršovanú zimnú hádanku najprv zrytmizujte v 3/4 takte.

hra s rytmickými slovnými figúrami:

- Hádanku si iste rýchlo zapamätáte a tiež správne uhádnete, kto je zimný host'. Za odmenu sa pobavte pri hre s jej slovnými rytmi. Rozdeľte medzi sedem hráčov s hudobnými nástrojmi nasledujúce slová alebo vety z rytmizácie hádanky.
- Ťažká doba 3/4 taktu:
 - 1. *host'* (prstové činelky), 2. *most* (drhlo), 3. *dosť'* (bubon),
- Metrum 3/4 taktu:
 - 4. *prišiel k nám* (ozvučné minidrievka), 5. *spravil nám* (hrkálka),
- Rytmická figúra 3/4 taktu: 2 osminy a 2 štvrt'ové hodnoty / 3 štvrt'ové hodnoty
 - 6. *bez sekery* (luskáčik pákový), 7. *bez dláta* (drevený blok).
- Vyberte šikovného dirigenta, ktorý bude v ľubovoľnom poradí riadiť inštrumentálnu hru a rytmickú deklamáciu jednotlivých hráčov.

Príklad kombinácie slovných spojení:

*Most – dosť' – host' – prišiel k nám – bez sekery – spravil nám – bez dláta – most –
bez dláta – spravil nám – dosť' – bez dláta – host' – bez sekery – spravil nám – most –
prišiel k nám – host' – bez sekery – bez dláta: Je pevný dosť!' – bez nástrojov*

2. Tancujeme so zimnou hádankou *Prišiel k nám hosť*

východiskové postavenie:

- Párny počet tanečníkov stojí čelom do kruhu a drží pred sebou vo výške pása bielizňovú gumu so spojenými koncami. Na bielizňovej gume sú pripevnené vložky striedavo z bieleho a svetlomodrého papiera vo vzdialenosti približne 1 m od seba.
- Tanečníci majú bielizňovú gumu napnutú cez brucho uprostred vzdialenosti medzi vložkami a držia sa jej v miernom upažení. Dĺžka bielizňovej gummy sa riadi počtom tanečníkov, asi 1 m na osobu.

tanečná interpretácia:

- Všetci tancujú postupne valčíkovým krokom smerom dovnútra kruhu a späť s vedením bielizňovej gummy. Tá účinne zamestná ruky tanečníkov: Vede smer pohybu vpred, napne sa a zvýrazní ťažkú taktovú dobu. Potom dovolí už len dvoma drobnými krôčikmi prešliapnuť na zvyšné dve ľahké doby.
- *Prišiel k nám hosť,*
Tanečníci v nepárnom postavení tancujú na dvojtakt do kruhu a späť.
- *spravil nám most,*
Po nich rovnakým spôsobom pokračujú tanečníci v párnom postavení.
- *bez sekery, bez dláta,*
Všetci stoja a drnkajú pravým ukazovákom o gumu rytmickú figúru *bez sekery*, potom ľavým ukazovákom rytmickú figúru *bez dláta*.
- *je pevný dosť!*
Všetci skúsia pevnosť „mosta“ napnutím gummy cez zdvihnuté pravé koleno na slovo *dosť*. Predchádzajúci takt je prípravou na tento pohyb.

3. Tancujeme so zimnou hádankou *Most je pevný dosť*

východiskové postavenie:

- Podobne ako v predchádzajúcom tanečnom predvedení.

tanečná interpretácia:

- *Prišiel k nám hosť, spravil nám most,*
Tanečníci v párnom a nepárnom postavení tancujú *váhy*, striedajú sa po taktoch v klesaní do podrepu a späť do vzpriameného stoja ako vlny.

- *bez sekery, bez dláta,*

Tanečníci v drepe hrajú slovné rytmy prstami pravej ruky o podlahu, stojaci tanečníci ich drnkajú na bielizňovú gumu.

- *Je pevný dosť!*

Stojaci tanečníci zadupajú v súlade s metroritmickou pulzáciou a preveria pevnosť „mosta“ napínaním a povoľovaním bielizňovej gumy.

4. Tancujeme so zimnou hádankou *Hostia prechádzajú bránami*

východiskové postavenie:

- Dvanásť tanečníkov stojí po obvode kruhu čelom k stredu. Z nich šesť v nepárnom postavení drží bielizňovú gumu, kľáčiak na zemi. Rovnaký počet tanečníkov v párnom postavení stojí a pravou rukou vypne bielizňovú gumu čo najvyššie nad hlavu. Vznikne šesť trojuholníkov, ktoré sú pripravené ako „brány“ na prechádzanie pre hostí.

Poznámka: Na vystúpeniach malých detí môže šesť rodičov držať bielizňovú gumu pravou rukou a ľavou nohou ju prišliapnuť. Hostí predstavujú ostatné deti. Stoja stranou v zástupe s drobným rytmickým inštrumentárom.

tanečná interpretácia:

- Hostia postupne prechádzajú bránami v tvare vlny. Nepárnymi bránami vstupujú do stredu kruhu, von vychádzajú párnymi bránami tak dlho, kým neprejdú všetkými bránami. Kráčajú zvolna, každým krokom na ťažkú taktovú dobu deklamovanej hádanky.
- Hostia hrajú na hudobných nástrojoch iba vo vnútri kruhu ako „darček“ na návšteve v „dome“. Hrajú v slabej dynamike, rytmus treba prispôbiť charakteru hudobného nástroja i súhre hostí vnútri kruhu.

Poznámka:

1. K tanečnej interpretácii pridajte ešte zvukomalebný sprievod na vybraných pentatonických kameňoch zvonkohry: c^1 , d^1 , e^1 , g^1 a a^1 - c^2 , d^2 , e^2 , g^2 , a^2 . Na týchto kameňoch v ľubovoľnom poradí hrajú dvaja hráči štyrmi paličkami podľa metrorytmickej pulzácie trojdobého taktu.
2. Využite pentatonické kamene na melodizáciu hádanky. Z nových melódií vyberte tú najkrajšiu a zaspievajte si ju jednohlasne či v kánone.

3.3.3 O ČO PROSÍ DECEMBER

počúvanie piesne s vnímaním nálady, využitie hodnotiacej škály, sluchová analýza hudobných častí, tanečná interpretácia piesne s netkanou textíliou

DECEMBER

hudba a slová: Marie Mat'áková

Mierne rýchlo

De - cem - ber pro - sí o vlo - čky bie - le,
mo - hli by pa - dať dni, no - ci ce - lé.
Vše - tko by spa - lo sťa pod pe - rin - kou,
tě - ší sa Jan - ko aj s Ka - ta - rin - kou.
Roľ - ni - čky, strom - ček a ve - se - lý smiech,
krá - sne sú Via - no - ce, keď pa - dá sneh.

KRÁSNE SU VIANOCE

1. Spievame a tancujeme s piesňou *December*

Pieseň *December* si najprv vypočujte. Niektoré slová pripomínajú, že v decembri je čas Vianoc. Ktoré slová to sú?

- Akou náladou na vás pieseň pôsobí? (pokojná, tanečná, sviatočná, mierna)

- Všimnite si, ktoré melodické časti piesne sú celkom rovnaké. Zaspievajte si ich a dajte pozor na správne zaspievanie dvoch viazaných tónov na jednej slabike (- kou).

východiskové postavenie:

- I. Štyria tanečníci stoja v rohoch štvorca čelom k stredu. Každý z nich sa drží oboma rukami jedného rohu tanečnej rekvizity, ktorá je z ľahkého vzdušného materiálu, najlepšie z bielej netkanej textílie s rozmermi 1,6 m x 1,6 m. Vzhľadom na obsah piesne je vhodná biela farba tejto rekvizity, ale môžete ju tiež batikovať riedenými temperovými farbami a dokresliť na ňu vianočné motívy.

tanečná interpretácia:

- *December prosí o vločky biele,*
Viazaná tanečná melódia inšpiruje k plynulému dvíhaniu vianočnej textílie oboma rukami do výšky počas prvého dvojťaktu a potom na nasledujúci dvojťakt späť.
- *mohli by padat' dni, noci celé.*
Pokračuje sa ráznym zdvihnutím vianočnej textílie na ťažkú taktovú dobu, potom ju tanečníci nechajú zvoľna klesať k zemi, a pritom ju mierne rozvlnia striedavým kmitaním oboch rúk.
- *Všetko by spalo s'ľa pod perinkou,*
Tanečníci pohupujú vianočnou textíliou pred telom vo výške pásu smerom zľava doprava a späť podľa ťažkých taktových dôb.
- *teší sa aj Janko s Katarínkou.*
Tanečníci tancujú valčíkovým krokom k stredu vianočnej textílie a späť, pritom ňou ľahko pohupujú mierne nahor a nadol. Skúsenejší tanečníci môžu tancovať valčíkovým krokom vo dvojiciach. Najprv tancuje dvojica v nepárnom postavení (1. a 3. tanečník), potom pokračuje dvojica v párnom postavení (2. a 4. tanečník).
- *Rolníčky, stromček a veselý smiech,*
Tanečníci držia vianočnú textíliu ľavou rukou hore a kráčajú pomalou chôdzou na ťažké doby taktov dookola proti smeru hodinových ručičiek. Pôsobivé je, keď vianočná textília vydrží hore čo najdlhšie, preto by tanečníci mali prispôbiť pohyb rúk jej pozvoľnému klesaniu. Na poslednú ľahkú dobu sa tanečníci zastavia a uchopia vianočnú textíliu oboma rukami v postavení čelom k stredu.
- *krásne sú Vianoce, keď padá sneh.*
Na ťažkú dobu tanečníci rázne zodvihnú vianočnú textíliu, potom ju nechajú zvoľna klesať k zemi, a pritom ju mierne rozvlnia striedavým kmitaním oboch rúk.

3.3.4 ŠTEDRÝ VEČER NASTAL

scénická hra s nástrojmi pri vianočnom strome, vianočná hudobno-pohybová hra s pravidlami a rozdávaním darčiekov; pohybová komunikácia, pantomimické znázornenie vianočného stromčeka, inštrumentálna zvukomaľba, hudobný nástroj ako zástupná rekvizita; metroritmická chôdza

1. Vianočná pohybová hra *Štedrý večer nastal*

- Spev vianočných kolied môžete atraktívne obohatiť pohybovou hrou s pravidlami a s využitím hudobných nástrojov na inštrumentálnu zvukomaľbu. Ide o scénické vytvorenie živého obrazu s hudobnými nástrojmi a ich rozoznievanie pri chôdzi podľa tempa spievanej vianočnej koledy. Pravidelná chôdza je podmienkou, rozoznenie „ozdôb“ vianočného stromčeka je individuálne. Vhodné je začať s koledou v pomalom tempe, napríklad s koledou *Štedrý večer nastal*.

východiskové postavenie:

- Tri deti stoja chrbtom k sebe a v mierne predpažených rukách (vetvičky) držia rytmické nástroje ako ozdobený vianočný stromček – napríklad bubienok, ozvučné drierko, triangel, prstové činelky, drevený blok a drhlo, škrupinu kokosového orecha.

pohybová interpretácia:

- Okolo stromčeka prechádza voľným krokom podľa spievanej koledy šesť detí. Každé z nich drží v ruke druhú časť rytmických nástrojov, ktorými je ozdobený stromček: paličku bubienka, ozvučné drierko, tyčku trianguľa, tanierik prstovej činelky, drevenú paličku a polovicu škrupiny kokosového orecha. Postupne rozoznievajú príslušné „ozdoby“ na stromčeku, keď ich pri chôdzi mihnajú, prípadne rozoznievajú aj ostatné „ozdoby“.
- Skupina detí sa prechádza voľnou chôdzou v priestore okolo stromčeka a spieva koledu. Všetci komunikujú pohľadom, gestami či úsmevom, majú pripravené tri drobné darčeky.
- V oboch medzihrách medzi slohmi koledy a pri záverečnej dohre si dvojice, ktoré sa práve stretli, vymenia drobné darčeky.
- V závere pohybovej hry nezabudnite tiež na obdarovanie deviatich detí s hudobnými nástrojmi, ktoré prispeli k pôsobivej vianočnej atmosfére.

3.3.5 VIANOČNÉ HUDOBNÉ PREMENY

*rytmizácia vianočnej riekanky v 2/4 a 3/4 takte,
paralely slovných figúr v inštrumentálnej zvukomaľbe ako štafeta alebo kánon,
tanečná pantomíma riekanky, tanečný kánon*

STROMČEK NÁŠ, VSTÁVAJ!

*Stromček náš, vstávaj,
ovocie dávaj!
Umy sa, obleč sa,
je Štedrý deň!*

detská vianočná riekanka

VIANOČNÉ HUDOBNÉ PREMENY

1. Tanečná hra s vianočnou riekankou *Stromček náš, vstávaj!*

- Detskú vianočnú riekanku *Stromček náš, vstávaj!* rytmizujte najprv v 2/4 takte, potom aj v 3/4 takte. Hovorte obidve verzie riekanky v rytme a porovnajte rozdiel v ich nálade. Charakterizujte ju pri oboch rytmizáciách a vyberte na to najvhodnejší z nasledujúcich výrazov: *rázne, sviatočne, úsečne, do tanca, do pochodu, pokojne*.
- K tanečnej hre s vianočnou riekankou použite rytmizáciu veršov v 3/4 takte.

východiskové postavenie:

- Postavte sa po obvodu kruhu čelom k stredu, pre pohybovú interpretáciu riekanky v kánone je vhodné postavenie v štyroch radoch po obvodu štvorca. Tanečná interpretácia sa začne z mierneho podrepu.

tanečná interpretácia:

- 1. verš: *Stromček náš, vstávaj,*
Pomalé vstávanie z drepu do vzpriameného stoja.
- 2. verš: *ovocie dávaj!*
Gesto dávania vyjadrite plynulým pohybom pravej ruky od pásu doprava s otvorením dlane hore na slovo *ovocie* (3. takt), potom rovnaké gesto ľavou rukou na slovo *dávaj!* (4. takt).

- 3. verš: *Umy sa, obleč sa,*

Metaforickú výzvu *vianočnému stromčeku* na prípravu na slávnostnú chvíľu netreba opisne vyjadrovať pantomimickým pohybom. Namiesto toho radšej znázorníte kontrastne pôsobivý „živý obraz“ už pripraveného vianočného stromčeka, tzv. *štronzom*: V priebehu celého 3. verša zostaňte stáť vo vzpriamenom stoji (kmeň) s mierne upaženými rukami do strán (vetvičky).

- 4. verš: *je Štedrý deň!*

Pocit sviatočnej chvíle a radosti z príchodu Štedrého dňa najlepšie vyjadríte otočkou na mieste, ktorá je súčasne pohybovou gradáciou v súlade s obsahom vianočnej riekanky. Zostaňte stáť v „živom obraze“ *vianočného stromčeka* a štyrmi drobnými krokmi sa otočte na mieste okolo svojej osi.

Poznámka: Tanečnú choreografiu použite nielen pri rytmickej deklamácii vianočnej riekanky, ale aj pri speve jej elementárnej melodizácie žiakmi či na spojenie so zvukomalebným rytmickým sprievodom.

2. Tanečná interpretácia kánonu s riekankou *Stromček náš, vstávaj!*

východiskové postavenie:

- Postavte sa do štvoríc alebo väčších skupín po obvodu štvorca čelom k stredu. Východiskové postavenie všetkých skupín je v drepe.
- Uprostred štvorca stojí dirigent, ktorý po jednotlivých veršoch dáva skupinám znamenie o začiatku tanečnej interpretácie.

tanečná interpretácia:

- Všetci tanečníci rytmicky deklamujú vianočnú riekanku *Stromček náš, vstávaj!* a súčasne tancujú podľa predchádzajúceho návrhu tanečnej interpretácie. Jednotlivé skupiny začínajú prednesom riekanky s pohybom na znamenie dirigenta postupne po jednotlivých veršoch v štvorhlasnom kánone.
- V každej skupine je dôležitá nielen pohotová reakcia tanečníkov na počiatkový pokyn dirigenta, ale aj plynulý prednes celej vianočnej riekanky so zodpovedajúcim tanečným pohybom. Nenechajte sa pritom pomýliť súčasným znením veršov vianočnej riekanky a pohybom ostatných skupín!
- Ak sa vám interpretácia kánonu darí, skúste ho len zatancovať, tentoraz už bez slov, len podľa znamenia dirigenta. S menej skúsenými žiakmi môžete interpretovať vianočnú riekanku ako dvojhlasný kánon.

3. Tancujeme kánon v priestore s riekankou *Stromček náš, vstávaj!*

východiskové postavenie:

- Rozdeľte sa do štyroch skupín a určte ich poradie. Jednotlivé skupiny sa postavlia do určených rohov miestnosti, vždy čelom k susednému rohu v smere pohybu hodinových ručičiek. Pohyb všetkých skupín sa začína postojacky. Dirigent stojí uprostred miestnosti.

tanečná interpretácia:

- Na znamenie dirigenta vykročí 1. skupina smerom k susednému rohu miestnosti, kam sa premiestni počas dvoch veršov vianočnej riekanky. V tomto rohu stoja všetci tanečníci v *štrone* „vianočného stromčeka“ počas trvania doby 3. verša a potom sa pri záverečnej otočke v 4. verši nasmerujú čelom k ďalšiemu rohu.
- Ďalšie skupiny sa postupne dávajú do pohybu podľa pokynov dirigenta, a tak uvoľňujú „svoje“ rohy miestnosti ďalším skupinám.
- Keď kánon zopakujete 4x, dostanú sa všetky skupiny do východiskových rohov miestnosti.

4. Hráme zvukomalebný sprievod *Hudba vianočného stromčeka*

- K rytmickej deklamácii vianočnej riekanky pripojte ešte zvukomalebný sprievod štvorice hráčov formou štafety tak, že každý hráč hovorí v rytme určený verš riekanky v trojdobom takte, a pritom sa sprevádza na hudobnom nástroji podľa nasledujúceho návrhu zvukomalebného sprievodu.
- 1. verš: *Stromček náš, vstávaj,*
Činel s plstenou paličkou: 1x úder na začiatku slova *stromček*
- 2. verš: *ovocie dávaj!*
Škrupiny vlašských orechov alebo hrkálka: ťukať či potriasť v rytme slov
- 3. verš: *Umy sa, obleč sa,*
Prstové činelky: 2x rozoznieť činelky vo vodorovnej polohe vzájomným cinknutím ich okrajov na ťažké taktové doby na začiatku oboch slov
- 4. verš: *je Štedrý deň!*
Rolničky: Počas celého verša potriasť rolničkami bez rytmu.

Zadané pre dobrých muzikantov:

Zvukomalebný sprievod k riekanke *Stromček náš, vstávaj!* môžete zahrať ešte iným spôsobom s použitím rovnakých nástrojov.

- Jednotlivé verše opäť sprevádzajte rovnakými nástrojmi formou štafety. Rozdiel bude v tom, že hudobné nástroje, len čo začnú hrať od príslušného verša, pokračujú v sprievodnej hre rovnakým rytmom až do konca riekanky. Nástroje sa po veršoch postupne pridávajú, v 4. verši znie rytmická súhra štyroch nástrojov.

5. Hra zvukomalebného sprievodu k vianočnej riekanke v kánone

- Ak ste zvládli štafetový inštrumentálny sprievod riekanky *Stromček náš, vstávaj!* vo štvorici, pokúste sa o kánon. Na to potrebujete mať z každého nástroja 2 – 4 kusy na hru dvojhlasného alebo štvorhlasného zvukomalebného kánonu.
- V každej štvorici najprv zahrajte inštrumentálny sprievod formou štafety bez deklamácie, riekanku si pritom hovorte potichu.
- Potom vyskúšajte hru v dvojhlasnom alebo štvorhlasnom kánone podľa pokynov dirigenta. Počúvajte, ako nástroje postupne pribúdajú a ubúdajú, zaznievajú v rôznych kombináciach.

6. Tancujeme a hráme s vianočnou riekankou *Stromček náš, vstávaj!*

- Na vystúpenie na vianočnej besiedke si pripravte riekanku *Stromček náš, vstávaj!* s tanečnou interpretáciou aj nástrojovým sprievodom podľa hudobných skúseností v jednohlase alebo v kánone.

východiskové postavenie:

- Ak máte dosť hudobných nástrojov, utvorte štyri štvorice hráčov. Štvorice stoja po obvode určenej strany štvorca čelom k stredu.
- Pred každou hrajúcou štvoricou stoja ľubovoľne veľké skupinky tanečníkov, prípadne aj jednotlivci.

tanečná interpretácia:

- Spojte tanečný pohyb s rytmickou deklamáciou a inštrumentálnou hrou. Ak ste zvládli predchádzajúcu úlohu, pokúste sa tiež o tanečný kánon.

ZÁVER

Učebný zdroj zdôrazňuje, ako je dôležité prostredníctvom hudobno-pohybových aktivít rozvíjať u detí a žiakov pozitívny vzťah k hudbe a podporovať u nich aktívny hudobný prejav. Deti a žiaci by nemali byť v len pozícii interpretov, ale mali by byť vedení k aktívnemu počúvaniu, vnímaniu a k tvorivému hudobnému stvárneniu vhodných hudobných diel. Pri hudobno-pohybových aktivitách je veľmi dôležitá podnetná motivácia, správny výber hudobných diel a hudobných nástrojov.

Pre deti mladšieho školského veku je prirodzená radosť z pohybu a pohybové aktivity zároveň podmieňujú všestranný harmonický rozvoj dieťaťa. Metodika na rozvoj hudobno-pohybových aktivít je veľmi dobrou pomôckou na praktické využitie pre učiteľov v primárnom a predprimárnom vzdelávaní a pre učiteľov základných umeleckých škôl. Prostredníctvom učebného zdroja dostávajú učitelia priamo podnety na tvorbu vyučovacích jednotiek alebo hudobno-pohybových aktivít. Prináša aj inšpirujúce formy motivácie pre žiakov. Učiteľom pomáha návodmi, ako je možné tvorivo využiť básničky, detské piesne a riekanky a spojiť ich s pohybovými aktivitami.

ZOZNAM BIBLIGRAFICKÝCH ODKAZOV

A HUDOBNINY

Kapitola 1: TÓNY JARI

- JENČKOVÁ, E., 2002. *Hudba a pohyb ve škole*. Hradec Králové: TANDEM. ISBN 80-903115-7-1.
- JENČKOVÁ, E., 2012. *Zpíváme mamince, 1. diel*. Edice Hudba v současné škole. Hradec Králové: TANDEM. ISBN 978-80-903115-3-9.
- JENČKOVÁ, E., 2013. *Tóny jara, 1. diel*. Edice Hudba v současné škole. Hradec Králové: TANDEM. ISBN 978-80-86901-15-2.
- JENČKOVÁ, E., 2014. *Muzika od potoka, 1. diel*. Edice Hudba v současné škole. Hradec Králové: TANDEM. ISBN 978-80-86901-23-7.
- KOPINOVÁ, Ľ. a kol., 2004. *Piesne, hry a riekanky detí predškolského veku, 1. časť*. 2. vyd. Bratislava: SPN – Mladé letá, s. r. o. ISBN 80-10-00427-8.
- ZINNEROVÁ, M., 2005. *Hádanky a básničky pro celý rok*. Praha: EGMONT. ISBN 80-252-0162-7.

Kapitola 2: O POČASÍ S HUDBOU A POHYBOM

- JANOVSKÁ, O., 1986. *Malým zpěvákům*. Praha: SPN.
- JENČKOVÁ, E., 2012. *Rozmarné počasí*. Edice Hudba v současné škole. Hradec Králové: TANDEM. ISBN 978-80-86901-08-4.
- JENČKOVÁ, E., 2013. *Rytmy zimy*. Edice Hudba v současné škole. Hradec Králové: TANDEM. ISBN 978-80-86901-02-5.
- OPRAVILOVÁ, E., 2011. *Rok v mateřské škole*. Praha: PORTÁL. ISBN 978-80-73677-03-9.

Kapitola 3: RYTMY ZIMY

- BAXTEROVÁ, N., 2004. *Velká kniha pohádek, veršů a říkanek*. Bratislava: PERFEKT. ISBN 80-8046-262-3.
- JENČKOVÁ, E., 2002. *Hudba a pohyb ve škole*. Hradec Králové: TANDEM. ISBN 80-903115-7-1.
- JENČKOVÁ, E., 2012. *Štědrý večer nastal*. Edice Hudba v současné škole.

Hradec Králové: TANDEM. ISBN 978-80-86901-13-8.

JENČKOVÁ, E., 2013. *Rytmy zimy*. Edice Hudba v současné škole.

Hradec Králové: TANDEM. ISBN 978-80-86901-02-5.

MAŤÁKOVÁ, M., 1998. *Nalad'te si hlásky*. Trutnov: PRATR.

PLICKA, K., 2010. *Český rok – Zima v pohádkách, písních, hrách a tancích*. Praha:

MLADÁ FRONTA. ISBN: 978-80-204-2284-2.

Názov: Rozvoj pohybových a rytmických schopností tancom a hudbou
v predprimárnom a primárnom vzdelávaní

Autori: prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc., Mgr. Slávka Gécová

Recenzenti: PaedDr. Iveta Labjaková
Mgr. Eva Líšková

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave

Odborná redaktorka: Mgr. Terézia Peciarová

Grafická úprava: prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.

Vydanie: 1.

Rok vydania: 2014

Počet strán: 61

ISBN 978-80-565-0696-7